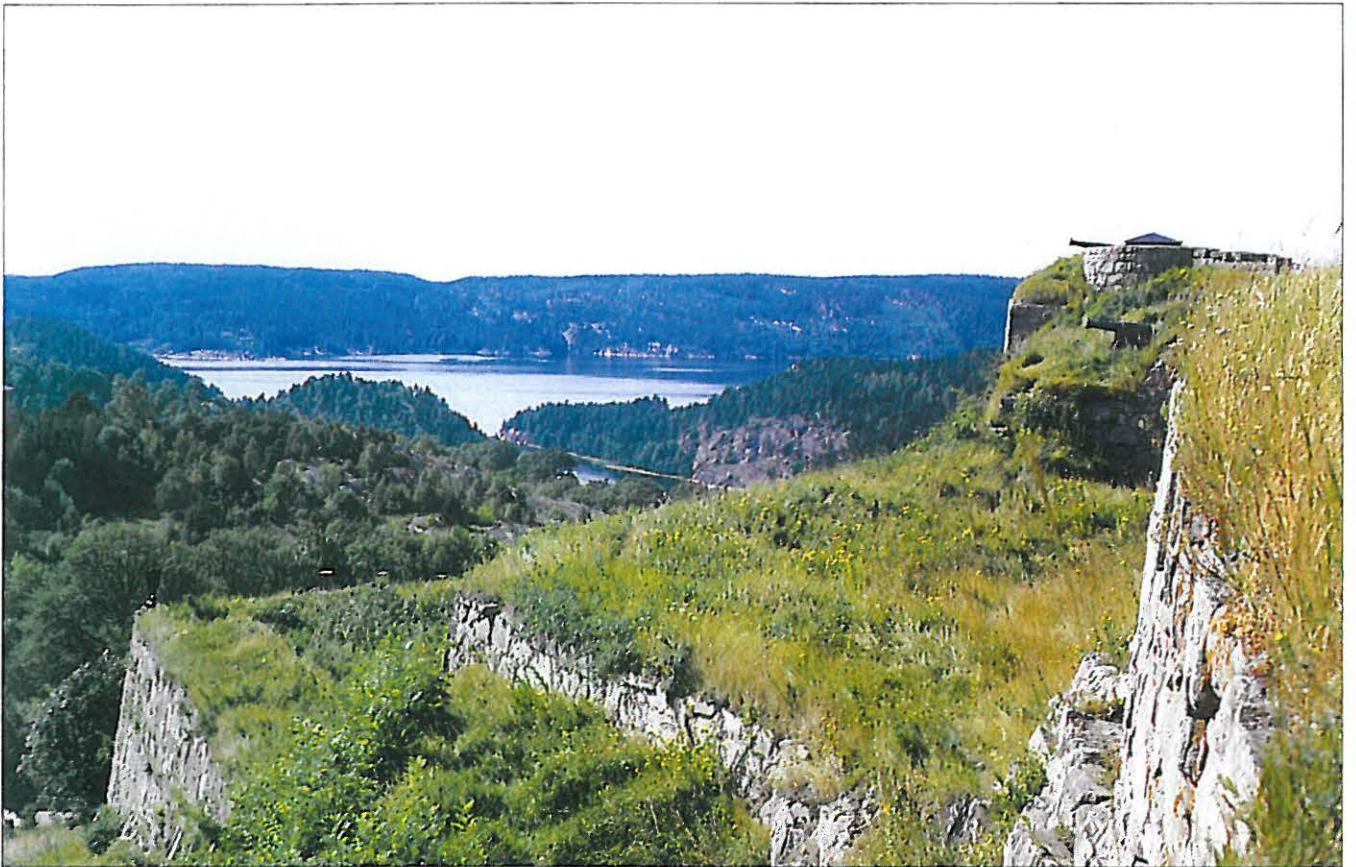

Miljøvernavdelingens **LANGTIDSPLAN** 1987 – 90

Fylkesmannen i Østfold
Miljøvernavdelingen

Miljøvern avdelingen s

LANGTIDSPLAN

1987 - 90

Del 1: Miljøvernplan for Østfold

INNHALDSFORTEGNELSE

	<u>Side</u>
1. NATURFORVALTNING	1
1.1 Naturvern/landskapsvern	1
1.2 Friluftsliv inkl. handlingsprogram	6
1.3 Viltforvaltning	18
1.4 Ferskvannsfiskforvaltning	19
1.5 Vannressursforvaltning	22
1.5.1 Vannforsyning	23
2. FORURENSNING	26
2.1 Vannforurensning	27
2.1.1 Mål for fylkets vannforekomster/resipienter	28
2.1.2 Kommunale utslipp	32
2.1.3 Industriutslipp	36
2.1.4 Landbruksforurensning	37
2.2 Avfall	39
2.3 Støy	41
2.4 Luftforurensning	43

1. NATURFORVALTNING

De generelle målene for naturforvaltningsarbeidet er gitt i bl.a. St.meld. nr. 68 (1980-81) om Vern av norsk natur, i St.meld. nr. 36 (1978-79) og i forarbeidene til særlovene som Miljøverndepartementet forvalter. Med bakgrunn i disse dokumentene er følgende målstruktur satt opp for naturforvaltningsarbeidet:

Hovedmål 1:

Naturens mangfold og produktivitet og dens potensiale for menneskelig utfoldelse, skal opprettholdes.

Hovedmål 2:

Alle grupper i befolkningen skal ha mulighet til naturopplevelse, friluftsliv og høsting av naturens goder for å styrke båndet mellom menneske og natur.

Hovedmål 3:

Samfunnets bruk og påvirkning av naturen skal ivareta hensynet til naturens variasjonsriksom og evne til selvfornyelse, befolkningens helse og trivsel og kommende generasjoners livsbetingelser.

I planperioden vil det bli lagt økt vekt på arbeidet under hovedmål 2 og 3. Det tas sikte på å styrke friluftslivet, særlig i tilknytning til nærmiljøtiltak rundt de større byene. Kommunene, fylkeskommunene og andre offentlige myndigheter vil få et klarere ansvar for å ivareta naturforvaltningshensyn i sin virksomhet. Det vil bli lagt økt vekt på informasjons- og veiledningsaktiviteter, og gitt sterkere fokusering på de positive samfunnsmessige aspektene ved miljøvernarbeidet.

De viktigste virkemidlene i naturforvaltningsarbeidet er:

- naturvernloven
- friluftsløven
- viltloven med forskriftør
- motorferdselloven med forskrifter
- planlegging etter planloven
- faglige retningslinjer for arbeidet
- økonomiske tilskudd
- informasjon og veiledning
- forskning og utvikling
- samarbeid med andre offentlige etater og frivillige organisasjoner

1.1 NATURVERN

MÅL FOR PLANPERIODEN (FORVENTET RESSURSTILGANG)

By- og tettstedsnær natur

Økt vekt på bevaring av natur- og friluftsområder som integrerte deler av nærmiljø og aktivitetsområder. Oppmerksomhet mot fysisk planlegging, arealenes tilgjengelighet og forvaltningen av nærnaturen generelt.

Landskapsinngrep

I størst mulig grad hindre uheldige inngrep i landskapet. Økt vekt på landskapsmessig tilpasning ved gjennomføring av inngrep.

Tettstedsutvikling

Utbygging styres i størst mulig grad utenom høyt bevaringsverdige områder/landskap.

Kulturlandskap

Økt bevisstgjøring om kulturlandskapets verdier hos planleggere/-forvaltere.

Ytre Oslofjord/kystsoner

Vekt på bevaring av naturkvaliteter og videreutvikling av fjorden som nasjonalt friluftsområde. Allmennhetens bruk prioriteres. Videre utbygging av tradisjonell fritidsbebyggelse bør ikke finne sted. Kystsoner som er lite preget av utbygging/tekniske anlegg bør forbli bevart ubebygd. Særlig vekt på bevaring av helhetspreg i natur og landskap.

Vassdrag/sjøer

Bedre forvaltning av vassdragene generelt vedrørende naturfaglige forhold og friluftsliv/turisme. Særlig vekt på de vernede vassdrag. Aktuelle vassdrag bør integreres i verneplan IV. (Verneplan innebærer "kun" forbud mot kraftutbygging/reguleringer.)

Utsatte naturmiljøer

Våtmark: Regionale og nasjonale områder sikres.

Sjøfugl: Ca. 50% av hekkebestanden innenfor reservater.

Sårbare plantearter: Alle naturlig forekommende arter i fylkets flora bevares. Flest mulige av lokalitetene bevares.

Kvartærgeologi: Arbeidet med sikring av viktige områder forberedes.

Barskog: Gjenværende av urskogsliknende forekomster sikres. Arbeidet med verneplan forberedes.

Sårbare dyrearter: Alle dyrearter bevares. Om mulig økes svake bestander (opphevelse av negative faktorer).

Oljevernberedskap

Fylkesmannens oppgaver innen oljevernberedskap gis prioritet. Beredskap må hindre forurensning av viktige områder/forekomster.

Kraftlinjer

Avverge at kraftlinjer forstyrrer viktige friluftsinnteresser (markaområder), sårbare kulturlandskap og trekkveier for fugl.

MÅL FOR PLANPERIODEN (ØKT RESSURSTILGANG)

Forsterket innsats vedrørende forvaltning av landskap, tettstedsutvikling, kyst/skjærgårdsproblematikk og vassdrag/sjøer.

Forsterket innsats vedrørende vern og forvaltning av utsatte naturtyper: sårbare plantearter, kvartærgeologiske forekomster, barskog, strandområder, marine områder og kulturlandskap.

Forsterket innsats vedrørende vern og forvaltning av sårbare dyrearter.

Forsterket innsats vedrørende naturforvaltningen i skjærgård og kystområder. Samordning av ulike forvaltningsgreners oppsyns-, kontroll og skjøtselsoppgaver.

1.1.2. Spesielt om landskapsvern

Forringelse av Østfoldlandskapet blir av Miljøvernavdelingen utpekt som et av hovedproblemene på miljøvernensiden i kommende planperiode. Driftsomlegginger i landbruket og en "bit-for-bit"-utbygging hvor den landskapsmessige helhetsvurdering ikke er blitt vist tilstrekkelig oppmerksomhet trekkes fram som hovedårsaker til forringelsen.

Hva angår den nevnte "bit-for-bit"-utbyggingen, har fylkeskommunen en reell påvirkningsmulighet gjennom behandlingen av kommunale utbyggingsplaner og det generelle veiledningsarbeidet. Fylkeskommunen kommer ellers inn i bildet med meklingssituasjoner i konflikter mellom kommunene og sektormyndighetene. Det vises ellers til tidligere arbeid med samordning av planer for tettstedsutvikling og det arbeidet som nå er i gang med en felles byutviklingsplan for sentrale Borge og Fredrikstad Øst.

Hva gjelder landbrukets forvaltning av landskapet, har fylkeskommunen færre påvirkningsmuligheter. Dette forhold er kanskje av minst like stor betydning for landskapsvernet i Østfold som for forskjellige bygge- og anleggstiltak. Av stor betydning her vil være næringens egen holdning til spørsmålet og en eventuell dreining mot en landbrukspolitikk som prioriterer og muliggjør alternative driftsformer som i større grad tilgodeser landskapsvernet. I den anledning kan nevnes at det i Miljøverndepartementets utredning T-593 - Friluftsliv - ble foreslått å endre tilskudsreglene til jordbruket, slik at en i visse strøk nær byer og tettsteder skal kunne gi stønad til investeringer og driftsformer som fremmer allmennhetens ferdselsmuligheter og som ivaretar opplevelsesmulighetene i kulturlandskapet. I St.meld. nr. 40 - Om friluftsliv - er dette forslaget fulgt opp ved at Miljøverndepartementet og Landbruksdepartementet vil arbeide videre med spørsmålet, både når det gjelder jordbruk og skogbruk. Forholdet bør bli gjenstand for ytterligere tverrsektorielt samarbeid på fylkesnivå.

1.1.3. Tiltak

Nærnatur, tettstedsutvikling, landskapsinngrep

Mer natur- og miljøvennlig inngrep. Oppmerksomhet på nærmiljø-områder/ferdselskorridorer.

Kulturlandskap

Hindre lukking og utretting av gjenværende bekker av kulturlandskapet. Bevare viktige elementer i landskapet slik som randsoner, beitehager, raviner, små våtmarker og restskog.

Kystlandskap/skjærgård

Unngå bebyggelse/tekniske anlegg i kystsoner som er ubebygde eller lite preget av utbygging. Dispensasjoner for hyttebygging/utvidelser bør ikke innvilges i slike områder. Kystsoneplaner bør utarbeides.

Vassdrag/sjøer

Tilrettelegging for friluftsliv. Unngå sårbare områder. Etablere oppsynsordninger. Vurdere vassdrag for verneplan IV - bidrag til Direktoratet for naturforvaltning.

Utsatte naturtyper

Områder/forekomster som er kvalifisert for vern etter naturvernloven bør i hovedsak gis formelt vern.

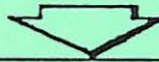
Sårbare dyrearter

Økt kunnskap om bestandsstatus- og utvikling for truede og sårbare arter.

Informasjon

Økt informasjon til planleggere, politikere, landbruket og publikum.

Østfoldlandskapet har mange kvaliteter,

- disse står i fare for å forsvinne.

1.2. FRILUFTSLIV

1.2.1. Utfordringer

Østfold har et stort antall sikrede friluftsområder, de aller fleste mot Oslofjorden. Samlet areal er nærmere 70 km², hvorav et fåtall "marka"-områder utgjør brorparten. Områdene langs kyst og vassdrag utgjør samlet 24 km², og det store flertallet er mindre holmer og badestrender som ble sikret i kappløp med hyttebyggingen.

De fleste friluftsområdene i fylket har regional/nasjonal betydning, og områdene i Ytre Oslofjord må ses som ledd i et sammenhengende natur- og friluftsområde for en samlet tettstedsbefolkning på 1,5 millioner. Det økende presset på dette området (flere småbåter enn sjøfugl) setter store krav til differensiering, tilrettelegging, opparbeiding og generell naturforvaltning.

Med de årlige statlige og fylkeskommunale rammetilskudd er det små utsikter til å finansiere noe mer enn renovasjonsordningen (skjærgårdsrenovasjonen i Hvaler bruker nå nesten tredjeparten av de samlede stats- og fylkestilskudd i hele fylket).

Kombinasjonen stor tettstedsbefolkning og et intensivt landbruk krever en sterk satsing på nærområdene, på mulighetene for friluftsliv i kulturlandskapet. Manglende tilrettelegging av turveier omkring byer og tettsteder utestenger store (og utsatte?) befolkningsgrupper fra å drive et tilfredsstillende friluftsliv. Et nytt problem er motorbråk i friluftsområdene, med bl.a. krosskjøring i løypetraser.

Friluftslivet har lav prioritet, og flere kommuner mangler både friluftsnemnd og fagkompetanse.

1.2.2. Mål

Det må generelt gis bedre muligheter for flere til å drive friluftsliv. Dette innebærer både bedre tilrettelegging og mer effektive vernetiltak. I praksis må dette føre til en bevisst differensiering mellom intensive og ekstensive områder. Intensive områdene bør lokaliseres og opparbeides slik at de fanger opp tyngre aktiviteter, slik at ekstensiveområdene kan fungere som uforstyrret natur.

Et viktig mål må være å sikre eldre, bevegelseshemmede, småbarns- og aleneforeldre utvidet adgang til uforstyrret natur/kulturlandskap i nærmiljøet. Andre viktige mål er å sikre landbasert adgang til skjærgårdsnaturen og alternative overnattingstilbud til egen hytte.

Fra Stortingsmeldingen om friluftsliv, St.meld. nr. 40 (1986-87), skal vi kort nevne enkelte viktige punkter:

- * det er et viktig mål å styrke friluftslivet som en naturvennlig fritidsaktivitet med vekt på helse- og trivselsaspekt
- * det skal legges særlig vekt på å bedre forholdene for friluftsliv i by- og tettstedsnære områder

- * det er nødvendig å øke tempoet i arbeidet med å sikre og tilrettelegge offentlige friluftsområder. Turvegdrag, grøntareal og lett tilgjengelige tur- og badeområder for folk i byer og tettsteder vil bli høyt prioritert.
- * staten skal fremdeles ha det økonomiske ansvaret for sikring og tilrettelegging av regionale områder. Lokale områder vil primært være kommunenes ansvar, men departementet vil øke de statlige tilskuddsmidlene til slike områder på bakgrunn av den vekten som blir lagt på å styrke innsatsen for friluftslivet i nærområdene
- * en større del av tippemidlene vil gå til et bredt felt av friluftslivstiltak
- * for å utnytte sammenfallende behov og forebygge konflikter må idrettens og friluftslivets interesser samordnes ved planlegging av anlegg for idrett og friluftsliv i skog og mark
- * det vil bli lagt stor vekt på å utnytte de mulighetene friluftslivet og reiselivet gir til gjensidig å stimulere hverandre
- * det bør arbeides for å øke overnattingskapasiteten i kyst- og skjærgårdsområdene

1.2.3. Tiltak

Hindre videre hyttebygging i kystbeltet, og sanere hytter i konfliktområder (f.eks. omgjøring til ferieanlegg).

Etablere en effektiv oppsynsordning.

Samle parkering og serviceanlegg i utkanten av friluftsområdene.

Opparbeide enkelte områder for intensiv bruk, mens andre får mer preg av uberørthet.

Bevare grønne områder i nærmiljøet og opparbeide turveier og sykkelstier gjennom kulturlandskapet. Sikre gjennomløpende korridorer og rundsløyfer og knytte disse til parkbelter, skogteiger, naturområder, fiskeplasser og vakre kulturlandskap. Stimulere til økt friluftsliv som ledd i forebyggende helsearbeid.

1.2.4. HANDLINGSPROGRAM FOR FRILUFTSLIV

1.2.4.1. Sikring, opparbeiding og drift - fordeling av statlige og fylkeskommunale rammetilskudd

Rekkefølgen angir prioritet, antall * viser innsatsbehovet:

- *** nåværende rammetilskudd
- ** forutsetter økning
- * forutsetter betydelig økning

- *** Opprettholde støtten til OF og tilsynsordningene i Hvaler, Skjeberg, Kråkerøy, Onsøy og Haldenvassdraget (Arenark og Marker)
- ** Etablere faste tilsynsordninger i resten av fylket
- ** Detaljplanlegging av de viktigste satsningsområdene
- *** Holde nåværende standard i de mest brukte friluftsområdene
- * Opparbeide fullverdig standard i de viktigste områdene
- * Sikring og opparbeiding av andre områder

1.2.4.2. Kommuneplanarbeidet

Det er ønskelig at kommunene benytter de hjemler Plan- og bygningsloven gir til å bevare natur- og landskapskvaliteter og tilrettelegge for friluftsliv i nærmiljøet.

- *** kan gjennomføres uten særlige kostnader
- ** moderate kostnader
- * høye kostnader
- *** Utarbeide temakart til kommuneplanen, med friluftsområder, turterreng, innfallsporter, turveier, skiløyper og andre interesse områder for friluftsliv
- *** Fastlegge byggegrense og vedtekter for arealbruken i/ved Oslofjorden og hovedvassdragene
- *** Byggegrense mot marksområdene
- ** Utarbeide kommunal sti- og løypeplan med sikring av nødvendige passasjer
- ** Sikring av innfallsporter, attraksjoner og andre nøkkelområder for friluftsliv og naturopplevelse
- ** Erverv/leie og skjøtsel av natur- og kulturlandskap som ikke kan vernes gjennom moderne skog- og jordbruksdrift
- ** Tilrettelegging av tilbaketrunkne erstatningsarealer for enkelthytter og båtplasser som det er ønskelig å sanere
- * Plan for sanering av enkelthytter og båtplasser i konfliktområder

1.2.5. Prioritering av områder for sikring, opparbeiding og planlegging

Listen er ordnet kommunevis, og kommunene er samlet i h.h.vis kyst-region sør og nord, og innlandsregion øst og vest. For hver kommune er det først ført opp faste tilsynsordninger (renovasjon m.v.) og områder som skal sikres og/eller opparbeides. Dernest kommer soneplanområder, dvs. friluftts- og konfliktområder som bør planlegges i en større sammenheng. Tilslutt følger en oversikt over områder som det ikke er aktuelt å sikre eller opparbeide i planperioden, men som kommunene bør kunne holde byggefrie og åpne for almenheten gjennom kommuneplan.

1.2.5.1. Kystsonen sør

~~HVALER, HALDEN, SKJEBERG, BORGE, FREDRIKSTAD - ØST, KRAKERØY, ONSØY~~

Tilsynsordninger

Drift av SKJÆRGÅRDSTILSYNET i Hvaler, Kråkerøy og Onsøy, oppretting av SKJÆRGÅRDSTILSYN i Skjeberg og Borge. Regional samordning.
(Samlet årlig kostnad ca kr. 800.000)

Hvaler

sikring:	FURUHOLMEN, INGERHOLMEN, SØR-ROM, SEILØ/FREDAGSHØLET, SØNDRE LANDFASTEN/VADHOLMEN ØREKROKEN: parkeringsareal
opparb. skjøtsel:	STORESAND: større parkeringsplass tiltak mot ulovlig motorferdsel STORRØD: parkeringsplass utbedre adkomstvei TRESVIKA: bakland ØREKROKEN: parkering

soneplan: STORESAND-STORRØD (kysten Skjærhalden-Bølingshavn):
Store friluftsområder, sammenhengende naturområde.
Tilrettelegging for reiseliv og kollektive ferieanlegg i randsonen langs ny fastlandsvei. Avvikle nåværende camping i strandsonen.

KIRKØY: utviklingsplan for bevaring og bruk av øyas kvaliteter for reiseliv og rekreasjon.

BRATTESTØ-VIKER (sørvestkysten av Asmaløy):
Store friluftsområder, sammenhengende naturområde.
Støttepunkt med parkering og serviceanlegg under planlegging ved Brattestø havn.

GUTTORMSVAUEN-KUVAUEN (sørvestkysten av Vesterøy):
Store friluftsområder, sammenhengende naturområde.
Evt. anlegg for service og reiseliv bør lokaliseres til innfallsportene langs veien til Papperhavn.

NORDRE og SØNDRE SANDØY:
Tilrettelegging som bilfrie ferieøyer.

Komm.plan: Området omkring Botnekilen, Stafsenkilen og Botneveten.
Strøket Lerdalen-Ilemyr-Utgård (turvei).
(Sikring på sikt: Ekholmen, Fløyholmen, Børholmen, Søndre
Lauer og Tareholmen)

HaIden

sikring:	ERTEBRUA (43 da ved riksvei på østsiden av Store Erte) HØYÅSMARKA: parkeringsareal
opparb. skjøtsel:	ERTEBRUA: større parkering badeplass for småbarn kanobrygge for funksjonshemmede evt. videreutvikling for service/reiseliv PINA/KJEOYA: badestrand for bl.a. småbarn og funksjons- hemmede, rullstolvei fra parkeringsplassen, åpne større bakland.

Komm.plan: Høyåsmarka, Ertemarka, Torpedalsfjella (Vestfjella) og
Rokkefjella (mot Skjebergmarka), Kjeøya (?)

Skjeberg

sikring:	RENSFANTEN/HUMMERKLOVA INGERØ/GRØNNEBUKTA/TANGE/SOLSTRAND
opparb. skjøtsel:	DUSA: bedre adkomst og parkering turstier renske kanalen, forbedre sandstranda sanere private brygger (totalt kr 1,58 mill.) ØKECMRÅDET: parkeringsplass, utbedre adkomstvei og badestrand (totalt kr 1 mill.) sanere den siste av to konflikthytter (ca kr 500.000) KÅLVIKMRÅDET: adkomstvei parkering, turstier, badestrand, rampe og toalett for funksjonshemmede (totalt kr 1,38 mill.) REVEBUKTA: parkering, sanitæranlegg og bedre adkomst (kr 420.000) SKJEBERGDALEN: fast dekke på p-plassen, opprydding langs Buerelva (kr 200.000)

komm.plan: Skjebergmarka

Sarpsborg

opparb. skjøtsel:	SJØBADET SANDVIKA: nytt sanitæranlegg og utvidelse av sandstranda mot nord. (kr 650.000)
----------------------	--

Skjeberg/Sarpsborg

soneplan: HØYSANDOMRÅDET (Høysand Bad - Sjøbadet Sandvika):
samordnet plan og tilrettelegging:
SANDVIKA/SANDBO: utvidelse av bakland og anbefalt flytting
av planlagt parkeringsplass.
HØYSAND BAD: støttepunkt for reiseliv

Borge

sikring:	HUMLEKJÆR-RAMSØ
----------	-----------------

soneplan: TOSELANDET (kyststrekningen fra Neskilen til Tosekilen, med Slottsfjellet og Nes herregård):
tilrettelegge for parkering ved Fosserdammen
BEVØ: støttepunkt for service og reiseliv

komm.plan: Borge Varde, Tose Varde (skogområdene nord for veien)
Vurdere turvei langs Glomma

Fredrikstad/Borge

soneplan/friluftspan: ØSTSIDENMARKA

Kråkerøy

sikring:	ENHUSKILEN: tilleggsareal (kr 60.000)
opparb. skjøtsel:	ENHUSKILEN: tilleggsareal badestrand (kr 500.000) RANDHOLMEN/TJELLHOLMEN: parkeringsplass, inkl. 2 plasser for funksjonshemmede, (kr. 60.000) gangbru til Tjellholmen (kr. 60.000) TANGEN: flere gjestebrygger og større sanitærbod (kr. 160.000)

Onsøy/Fredrikstad

opparb:	FOTEN: nytt toalettbygg bl.a. for funksjonshemmede (kr 378.000)
---------	---

Onsøy

sikring:	OKSRØDKILEN: (kr 500.000) FOTEN: (behov for utvidelse bør vurderes) SMAUGSTANGEN: ? (uthavn) RISHOLMEN: ? (vik på vestsiden, uthavn)
opparb. skjøtsel:	MÆRRAPANNA: større parkeringsplass badestrand for småbarn ved SAND bedre arrondering av lekearealet (totalt kr 1,6 mill.) DJUPEKLOV: større parkeringsplass, bedre badestrand, gangvei til Rakholmen (totalt kr 500.000) OKSRØDKILEN: badestrand, parkering, adkomst mv.

soneplan: MÆRRAPANNA: attraktivt og lett tilgjengelig skjærgårds-
landskap med betydelige verneinteresser.
Evt. utbygging for service og reiseliv bør skje i bakkant
av området (fram til parkeringsplassen).

komm.plan: Hankø-Risholmene-Smaugstangen, Elingårdsskogen, Onsøy-
knipen, Gressvikmarka og Rørfjellområdet (mot Råde).
Hankø vurderes som ferieøy/landskapsvernområde.

1.2.5.2. Kystsonen nordRÅDE, RYGGE, MOSSTilsynsordninger:

Etablere felles SKJÆRGÅRDSTILSYN i Råde, Rygge og Moss, samt en felles tilsynsordning i VANSJØ i samarbeid med Våler.

Råde

sikring:	STORESAND: (forhandlinger pågår)
opparb. skjøtsel:	STORESAND: badestrand, parkeringsplass

komm.plan: Rørfjellområdet (mot Onsøy), del av Kjerringåsområdet (mot Tune og Våler)

Rygge

sikring:	LARKOLLNESET: gjenstående eiendommer (40da, kr 607.000) STUVIKA: tilleggsareal til Botnerbaugen (kr 95.000)
opparb. skjøtsel:	LARKOLLNESET: ny adkomstvei (kr 700.000) parkeringsplass (kr 1,7 mill.) gjenstående eiendommer (235.000) STUVIKA: tillegg til Botnerbaugen (kr 30.000)

soneplan: LARKOLLNESET : En større småbåthavn i Knutvika er uforenlig med områdets utvikling og tilrettelegging for friluftsliv. Evt. nye anlegg for reiseliv nord for campingplassen.

komm.plan: Larkollmarka-Vardåsen

Rygge/Moss

opparb:	ØVRE VRANGEN: turbro over Mosseelva
---------	-------------------------------------

Moss

sikring:	KULPE: (60 da) REIER: åsen i østre del av landskapsvernområdet, turområde TANGEN/KØLABONN: (300 da)
opparb. skjøtsel:	KULPE: plan, parkering, badeområde TANGEN/KØLABONN: plan, adkomst, parkering, badeområde, uthavn

soneplan: VESTRE NES: lokalisering av evt. nye anlegg for service og reiseliv.

komm.plan: Mossemarka, midtre og nordre deler av Jeløy.

1.2.5.3. Innlandet øst for Glomma

AREMARK, MARKER, RØMSKOG, VARTEIG, RAKKESTAD, EIDSBERG, ASKIM, TRØGSTAD

Tilsynsordninger:Samordnet tilsyn i HALDENVASSDRAGET: (Marker, Aremark og Halden)
(Driftskostnad kr. 200.000)

Interkommunalt samarbeid om tilsynsordning og sikring/opparbeiding langs GLOMMA: (Varteig, Rakkestad, Eidsberg m.fl.)

Aremark

opparb. skjøtsel:	STRØMSFOSS: plan, parkering, adkomst til TANGEN
	TRIPPERØD: plan, parkering, badestrand
	TOLSEY: ferdigstilling av båtutsettingsplass mv.

soneplan: STRØMSFOSS: støttepunkt for reiseliv mv.

komm.plan: Vestfjella (mot Halden og Rakkestad)

Marker

opparb. skjøtsel:	HUSBORN: parkering og sanitæranlegg (kr 400.000)
	ØSTRE OTTEID (med ØSTRE BAKKEN): ny adkomstvei, parkering, gjestebrygger mv. (kr 1 mill.)
	BRÅRUDTANGEN: parkering, toalett mv. (kr 500.000)
	TJUVHOLMEN: flere toaletter, opprydding (kr 200.000)
	FJELLA (servituttbelagt område): drift av sti- og løypenett

komm.plan: Fjella (mot Eidsberg og Rakkestad og litt mot Aremark)

Marker/Rakkestad

opparb:	LINNEKLEPPEN PARKERING (kr 46.800)
---------	------------------------------------

Rakkestad

sikring:	FINNSKUTT BRYGGE (anløpssted for "Krabben")
opparb. skjøtsel:	FINNSKUTT BRYGGE: adkomstvei mv.
	KOLBJØRNSVIKSJØEN: badeanlegg for f-hemmede (kr 70.000) opprusting av adkomstvei (kr 78.000)

komm.plan: Fjella (mot Eidsberg og Marker), Vestfjella/Degernes-fjella (mot Aremark og Halden) og deler av Skjebergmarka/-Rokkefjella (mot Skjeberg og Halden)

Vårteig

komm.plan: Skinterfjell-Sauemyr (skogområdene nordøst for Hasle)

Eidsberg

sikring:	DYNJAN PARKERING: tilleggsareal (kr 15.000) SLORA PARKERING: tilleggsareal (kr 20.000) SVINGBAKKENE PARKERING: (kr 35.000) BRATTFOSS PARKERING: (kr 35.000)
opparb. skjøtsel:	LUNDEBYVANNET: nytt serviceanlegg, toaletter for funksjons-hemmede (kr 400.000) Støttepunkt for reiseliv bør kunne tilknyt-tes området DYNJAN PARKERING: toppdekke og utvidelse (kr 100.000) SLORA PARKERING: utvidelse (kr 100.000) SVINGBAKKENE PARKERING: (kr 200.000) BRATTFOSS PARKERING: (kr 200.000) TRØMBORGFJELLA/SVARVERUD (servituttbelagt del av Fjella): drift av sti- og løypenett (kr 133.000)

komm.plan: Fjella (mot Marker og Rakkestad)

Askim

sikring:	TURVEIER til Solbergfoss, Vamma og Kykkelsrud: gjenstående parseller av tidligere jernbanespor
opparb. skjøtsel:	TURVEIER til Solbergfoss, Vamma og Kykkelsrud: fullføring av et omfattende turveysystem TANGEN/FOSSUM BRU

komm.plan: Åsermarka

Trøgstad

sikring:	SANDSTANGEN: tilleggsareal til Nedre Sand friluftsområde
opparb. skjøtsel:	SANDSTANGEN/NEDRE SAND: bedre adkomst, parkering og toalettforhold (kr 200.000) Støttepunkt for reiseliv bør kunne tilknyttes området.

komm.plan: Trøgstad Varde/Festningsåsen (med Gravstjern), Båstad-fjella/Viktjernhøgda (mot Aurskog-Hølandn), del av Åsermarka (mot Askim)

1.2.5.4. Innlandet vest for Glomma

FREDRIKSTAD VEST, ROLVSØY, TUNE, SARPSBORG, VÅLER, SKIPTVET, SPYDEBERG, HOBØL

Tilsynsordninger:

Interkommunalt samarbeid om tilsynsordning og sikring/opparbeiding langs **GLOMMA**: (Sarpsborg, Tune, Skiptvet m.fl.)

Fellestilsyn i **VANSJØ**: (Våler i samarbeid med Moss, Rygge og Råde)

Fredrikstad/Rolvsøy

soneplan: **FREDRIKSTAD-/ROLVSØYMARKA**: oppfølging av friluftspanen: (markagrense, skjøtsel, tilsyn)

Rolvsøy

komm.plan: Vurdere behov og muligheter for turvei/byggefritt belte langs Glomma og Visterflo

Tune

opparb. skjøtsel:	KJERRINGÅSOMRÅDET/ÅGÅRDSSELVA : flere innfallsporter, parkeringsplasser, turveier og toaletter, bedre løypetraseer, kalking av fiskevann
----------------------	---

komm.plan: Kjerringåsområdet/Ågårdselva/Isebaktjern (mot Våler og Råde), strandbelte langs Minge vann og Visterflo, del av Sarpsborgmarka

Sarpsborg

opparb. skjøtsel:	SJØBADET SANDVIKA : (se under Skjeberg/Sarpsborg side 14)
----------------------	--

komm.plan: Sarpsborgmarka (mot Tune)

Våler

komm.plan: Våler Varde/Mossemarka (mot Moss og Vestby), Ravnsjøtraktene/Kjerringåsområdet (mot Råde og Tune), og del av områdene mot Hobøl-/Spydeberg Varde.

Våler/Skiptvet

sikring:	BERGSJØTJERN
opparb. skjøtsel:	BERGSJØTJERN : parkering, bade plass

Skiptvet

komm.plan: Skogområdene nordvest for Meieribyen, omkring Jutulåsen og Jonsrudåsen (mot Spydeberg)

Spydeberg

opparb. skjøtsel:	HALLERUD: parkering, toaletter, badestrand (kr 500.000) (i samarbeid med Hobøl)
-------------------	--

komm.plan: Spydeberg Varde (mot Hobøl og Våler), Lysefjell (mot Enebakkk), Røysås/Trollerudåsen (mot Skiptvet), og Hylliåsen/Ulvåsen (mot Hobøl)

Hobøl

(et område i sørøstre ende av Mjør har tidligere vært nevnt som et alternativ til Hallerud i Spydeberg)

sikring:	trase for TURVEI/LYSLØYPE Tomter-Tyrihjellen alt. trase for STAMLØYPA OSLO-MOSS
opparb. skjøtsel:	PARKERING TOMTER IDRETTSPARK: (kr. 90.000) (friluftslivet er en av flere brukere) TURVEI/LYSLØYPE fra parkeringsplassen til Tyrihjellen i Gaupesteinmarka: (kr 100.000) (friluftslivet er en av flere brukere) STAMLØYPA OSLO-MOSS: alternativ trase gjennom Hobøl: (kr 30.000)

komm.plan: Gaupesteinmarka (mot Ski og Enebakkk), Hobøl Varde (mot Spydeberg og Våler) og Ulvåsen (mot Spydeberg)

1.3. VILTFORVALTNING

1.3.1. Mål

Målsettingen for den offentlige viltforvaltning er gitt i St.meld. nr. 36 (1978-79):

1. Å verne våre viltarters eksistensgrunnlag.
2. Å sikre den naturlige artsrikdom av vilt i landet.
3. Å komme fram til hensiktsmessige driftsenheter og hensiktsmessige former for påvirkning av produksjonen.
4. Å opprettholde en hensiktsmessig bestand og produksjon av de enkelte arter, ut ifra næringsgrunnlaget for hver enkelt art og for artene samlet.
5. Å sørge for at produksjonen av vilt blir nyttiggjort, og at de riktige høstningsformer blir tatt i bruk.
6. Å bedre allmennhetens muligheter for jakt og naturopplevelser med tilknytning til dyrelivet.
7. Å legge forholdene tilrette for de berørte næringsinteresser i tilknytning til vilt.
8. Å arbeide for kontakt og samarbeid mellom verne-, friluftsg- og næringsinteressene."

Av de ovenstående mål skal nr. 1 og 2 ha prioritet framfor de andre."

Likeledes i viltlovens formålsparagraf (§1):

"Viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevarer. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv."

Til disse målsettingene er det viktig å være klar over at viltbegrepet idag ikke bare omfatter de tradisjonelt jaktbare viltartene, men samtlige viltlevende pattedyr, fugler, krypdyr og amfibier. Når det gjelder høsting av viltproduksjonen som ledd i landbruksnæring, så er dette å forstå både som næringsmessig jakt utøvet av personer i landbruket og ved leieinntekter ved utleie (kortsalg) av jaktmuligheter. Når det gjelder punktet om å bedre allmennhetens muligheter til småviltjakt, så skal det forstås slik at det aldri har vært drevet noen politikk for å søke å få flere personer til å utøve jakt. Derimot er det et ønske om å legge forholdene best mulig til rette for de som av egen interesse ønsker å drive jakt.

1.3.2. Tiltak

Planlegging

Vilthensynet bør innarbeides i all offentlig arealplanlegging. Det bør gis veiledning og informasjon til jord- og skogbrukere og veiledningspersonale i disse næringene, slik at vilthensynet innarbeides i driftsplanene i jord- og skogbruket. Vilthensynet må få en sentral plass i oljevernberedskapsplanene."

Faunaovervåking

Det må utarbeides enkle rutiner for en kontinuerlig faunaovervåking og et ajourhold av viltområdeoversiktene.

Høsting

Elgbestanden bør holdes på nåværende nivå, men det er ennå noe å hente ved en viss utjevning innen fylket og ved en ytterligere optimalisering av jaktuttaket.

Rådyrbestanden bør kunne utnyttes bedre, og det er mulig å øke bestanden gjennom enkle praktiske vilttiltak.

Gjennom en mer spesialisert tilrettelegging, f.eks. duejakt, andejakt, kan det skaffes flere muligheter til utøvelse av småviltjakt.

Det er behov for en nærmere tilrettelegging av sjøfugljakten i fjorden for å unngå konflikt med andre brukere og uregelmessigheter og ulovligheter ved jaktutøvelsen.

Viltskadene

Med et nytt forskriftssett og et desentralisert opplegg må det bli en nærmere kobling mellom de skadeavvergende tiltakene og selve erstatningssakene.

1.4. FERSKVANNSFISKFORVALTNING

1.4.1. Mål

Målsettingen for arbeidet med ferskvannsfisk er gitt i St.meld. nr. 36 (1978-79) og er den samme målsetting som ligger til grunn for Lakse- og innlandsfiskeloven. Målsettingene er:

1. Å verne våre ferskvannsfiskearters eksistensgrunnlag.
2. Å sikre den naturlige artsrikdom av ferskvannsfisk i landet.
3. Å komme fram til hensiktsmessige driftsenheter og hensiktsmessige former for påvirkning av produksjonen.
4. Å opprettholde en hensiktsmessig bestand og produksjon av de enkelte arter, ut fra næringsgrunnlaget for hver enkelt art og for artene samlet.
5. Å sørge for at produksjonen av ferskvannsfisk blir nyttiggjort, og at de riktige høstningsformer blir tatt i bruk.
6. Å bedre almenhetens muligheter for lakse- og innlandsfiske og naturoplevelser.
7. Å legge forholdene tilrette for de berørte næringsinteresser i tilknytning til ferskvannsfisk.
8. Å arbeide for kontakt og samarbeid mellom verne-, friluftsg- og næringsinteressene.

Av de ovenstående mål skal nr. 1 og 2 ha prioritet fremfor de andre.

Ut fra de generelle målformuleringer gitt her og i andre offentlige dokumenter, samt den faktiske situasjon i Østfold, kan det formuleres en generell målsetting for arbeidet med forvaltningen av ferskvannsfisk i Østfold:

1. Arbeide for å verne våre ferskvannsfiskearters eksistensgrunnlag, samt søke å øke produksjon og avkastning i de enkelte lokaliteter.
2. Arbeide for at befolkningen i Østfold skal få et variert fisketilbud i nærmiljøet.
3. Arbeide for å gjøre gjeldende regler og forskrifter best og enklest mulig for å oppfylle målsetting 1 og 2.

1.4.2. Tiltak

Tiltakene er beskrevet stikkordsmessig utifra hva som er ønskelig å gjennomføre, mer enn utifra tro på at tiltakene kan gjennomføres i nær fremtid. Tiltakenes kostnader og personellbehov vil ikke bli nærmere vurdert her. Dette er problemer som tas opp i den videre planprosess.

Laks

- Bygging av laksetrapp i Sarpsfossen.
- Bygging av laksetrapp i Sølvstufossen.
- Bygging av klekkeri og smoltanlegg for Glomma.
- Vurdere effekten av yngel- og smoltutsettinger i Glomma nedstrøms Vamma.
- Vurdere forholdet mellom kvitfisk og laks i Glomma.
- Sikre optimale forhold for lakseproduksjon i Ågårdselva ved å finne den beste manøvrering i Sølvstufossen.
- Arbeide for å endre konvensjonen mellom Norge og Sverige om lakse- og sjøarefisket i Iddefjorden. Søke å få regler for laksefisket mer i samsvar med den norske lakseloven.
- Samarbeide med svenske myndigheter om å bygge klekkeri og smoltanlegg for laks fra Enningdalsvassdraget.
- Gjennomføre omfattende fiskeribiologiske undersøkelser i Enningdalsvassdraget.
- Arbeide for innføring av velegnede fiskeregler i Enningdalselva.
- Søke å øke laksestyrenes kunnskapsnivå og aktivitetsnivå.

Sjøaure

- Kartlegge sjøaurebekkene i fylket og vurdere tiltak som kan øke produksjonen.
- Endre fiskereglene for sjøaure slik at sportsfiske i sjøen blir lovlig i større deler av året.
- Informere bedre om viktigheten av å bevare sjøaurebekkene og sikre gytebestandene.

Ål

- Sørge for at tilførselen av ålefaringer til Vansjø øker.
- Kartlegge omfanget av glassålinnsiget til Østfoldkysten.
- Etablere oppsamlingspunkter for glassål i Glomma.
- Sette ut glassål i åletomme, men ellers velegnede lokaliteter.
- Arbeide for økt beskatning av ål, spesielt utvandrende blankål.
- Informere om fangsmetoder i ferskvann.
- Vurdere produksjonsforholdene i forskjellige lokaliteter.

Spesielle fiskepopulasjoner

- Overvåking av særegne fiskebestander i Østfold
lagesilda i Ørsjøen, Rødnessjøen, Rømsjøen
siken i Enningdalselva, Rømsjøen
gjørsen i Vansjø, Isesjø, Femsjø og Glomma

Langtransportert forurensning

- Skaffe fullstendig oversikt over forurensningssituasjonen i Østfold.
- Utarbeide detaljerte kalkingsplaner på kommuneplan og på fylkesplan. Planen lages ut fra en overordnet målsetting for kalkingsarbeidet, utarbeidet av det statlige råd for kalkingsvirksomheten.
- Utarbeide enkle rutiner for søknadsbehandling på fylkesplan.
- Arbeide for å øke kapasiteten på veilednings- og informasjonssiden.
- Informere bedre om kalking.
- Kartlegge omfanget av kvikksølvinnholdet i fiskekjøtt (basisundersøkelse og videre overvåking).
- Arbeide for en bedre organisering av grunneiere i utsatte områder.
- Arbeide for økte bevilgninger til kalkingstiltak i Østfold.
- Arbeide for at de enkelte kommuner tar ansvar og deltar aktivt.

Eutrofe (= svært næringsrike) vassdrag

- Utarbeide og igangsette overvåking av fiskebestandene i utvalgte eutrofe lokaliteter.
- Informere om fiskemulighetene i slike vassdrag.
- Arbeide for bedre utnyttelse av fiskeressursene.
- Forsøk med styring av den biologiske produksjon i eutrofe lokaliteter ved a) utsetting av rovfisk, b) manipulering med fiskebestanden gjennom utfisking o.l.
- Kartlegge fiskeressursene i Glomma.
- Endre fiskereglene i Glomma for å muliggjøre en effektiv utnyttelse av fiskeressursene, uten å komme i konflikt med lakseinteressene.

Generelle tiltak

- Gjennomføre kartlegging av utbredelsen av ferskvannsfisk i Østfold.
- Produsere utbredelseskart for fiskeartene i Østfold.
- Utarbeide kommunevise utbredelseskart med angivelse av fiskekortsalg, campingmuligheter o.l.
- Arbeide for en sammenslåing av fiskekortområder til større enheter, samt arbeide for en bedre organisering av fiskerettshaverne.

- Tilrettelegge for fiskemuligheter i nærmiljøet ved:
 - a) sette ut gjørs i eutrofe vann
 - b) opprette fiskeplasser/fiskevann nær tettbygd strøk, f.eks. ved bruk av §29 i lov om laksefisket og innlandsfisket
 - c) samarbeide med kommunene slik at fritidsfisket blir en viktig del av det generelle planarbeidet
- Arbeide for at følgende etater i større grad tar hensyn til fiskeinteressene, f.eks. ved rutinemessig å innhente uttalelser om tiltak fra:
 - vegvesenet
 - landbrukskontorene (kommunene/fylket)
 - teknisk etat i kommunene.
- Informere de forskjellige brukergruppene om fisk og fiskestell.
- Søke å øke innlandsfiskeremiddenes generelle kompetanse og aktivitetsnivå.
- Arbeide for en økning av arbeidskapasiteten på fiskestellsektoren i fylket.

Effekt av forurensning

- Arbeide for bedre kunnskap om forurensningsproblemer og fisk.
- Overvåke endringer i nivået av radioaktivt Cesium i fisk i utvalgte lokaliteter.
- Påse at effekten av forurensende utslipp på fisk undersøkes konkret.
- Samle inn data om forskjellige typer forurensning og dens effekt på fisk.

1.5. VANNRESSURSFORVALTNING

Miljøverndepartementet har det overordnede ansvaret for samordning av vannressursforvaltningen. På regionalt nivå vil fylkesmannens miljøvernavdeling ha et tilsvarende ansvar for samordning og koordinering av ulike aktiviteter. Avdelingen vil også ha særskilt ansvar på vannforsyningsområdet, dvs.:

- Å sikre en langsiktige og samfunnsøkonomisk god utnytting av vannressursene.
- Å sikre bedre og bredere innhold i beslutningsgrunnlaget og bredere deltakelse i beslutninger omkring bruken av vannressursene.
- Å sikre en tilstrekkelig, sikker og hygienisk betryggende vannforsyning for alle.

Hovedpunktene innenfor vannressursforvaltningen er knyttet til følgende forhold:

- Innen århundreskriftet vil det aller meste av vannkraftpotensialet være bygget ut.
- Langtransporterte forurensninger, herunder sur nedbør, har negativ innvirkning på livet i vassdragene og menneskets bruk av vannressursene.
- Industriutslipp og avrenning fra landbruksaktiviteter kan forårsake miljøforgiftning i vannressursene.

- Flere ferskvann, fjorder og sjøområder er fortsatt inne i en eutrofieringsutvikling der avrenning fra landbruket er en viktig kilde.
- Akvakulturvirksomheten kan føre til forurensninger i vassdrag og sjøområder og legge beslag på store arealer langs kysten.
- Økt økonomisk velstand og mer fritid vil sette større krav til tilrettelagt bruk av vannressursene til fritidsformål, spesielt i nærområdene til byer og større tettsteder.
- Flere vanntilknyttede sektorer må etterhvert bruke en større andel av sine budsjetter til drift, ombygging og vedlikehold. Dette skjer samtidig med at offentlige budsjetter ikke økes. Følgelig blir det viktig å benytte tilgjengelige ressurser på en effektiv måte.

Hovedutfordringene vil derfor bli:

- Å bidra til konkrete vedtak og til en mentalitetsendring som gjør at vassdrag og sjø ikke lenger blir betraktet som medier for utslipp av forurensninger og som "bakgård" og fritt område for utfylling og bygging av veger, terminaler og industriområder.
- Å bidra til større grad av planmessig utnyttning av nøkkelressurser knyttet til vassdrag og sjøområder slik at konfliktene som vil måtte følge av en økt konkurranse om bruken av disse ressursene ikke blir større enn nødvendig.

1.5.1. Vannforsyning

Omlag 75% av fylkets befolkning er idag tilknyttet vannverk som forsyner mer enn 100 personer. I tillegg til de kommunale og interkommunale vannverkene har en i Østfold store industrivannverk som leverer vann av kvalitet tilpasset de forskjellige prosesser.

Vannkvaliteten fra vannverkene er stort sett tilfredsstillende. For enkelte vannverk er det imidlertid behov for ytterligere rensing dersom kravene til bruksmessig kvalitet skal oppfylles. Det er fortsatt flere vannverk som ikke er godkjent av helsemyndighetene.

Det er idag kun Trøgstad, Rakkestad og Hvaler kommune som benytter grunnvann til vannforsyning. Av overflatevannkilder er Glomma, Haldenvassdraget, Vansjø og Lyseren de største.

I henhold til St.meld. nr. 55 vil fylkesmannen få ansvaret for følgende oppgaver i fremtiden:

- Medvirkning i kommunale vannforsyningsdiskusjoner.
- Behandling av kommunale hovedplaner/deltakelse i fylkesplanarbeidet.
- Godkjenne vannverk som berører flere kommuner.
- Ta avgjørelser etter vassdragslovens bestemmelser om vannforsyning.
- Føre legalitetskontroll med kommunenes vedtak om utbygging av vannforsyningsanlegg.
- Godkjenne kommunale vann- og kloakkavgifter, samt vurdere kommunenes budsjett og låneopptak.

Råvannskildene i Østfold har gjennomgående dårlig vannkvalitet i norsk sammenheng, men er lette å rense. De fleste vannverkene er derfor utstyrt med fullrenseanlegg. Vannverk som bør utstyres med fullrenseanlegg, evt. finne fram til andre og bedre vannforsyningsløsninger, er Spydeberg vannverk. Hobøl vannverk (fellesløsning sammen med Skiptvet) og Halden vannverk. For Hvaler prosjekteres det nå tilleggsforsyning fra land (FOV).

Det spesifikke vannforbruket er gjennomgående høyt. På flere vannforsyningsanlegg går så mye som 50% av vannet tapt gjennom lekkasjer i ledningsnett. Mange kommuner har installert vannmålere og stadig flere kommer til i samsvar med miljøvernavdelingens anbefalinger.

Flere kommuner har valgt asbestsementrør på deler av sitt ledningsnett. Disse har vist seg å stå seg dårlig under våre forhold og er mange steder aktuelle for utskifting.

Driften av mange av de mindre vannforsyningsanleggene er ikke tilfredsstillende. Vannforsyningsberedskapen er ofte mangelfull. Det er ikke blitt tatt tilstrekkelig hensyn til beredskap og alternative vannforsyningsmuligheter ved planlegging og utbygging. Våre mange og store interkommunale vannverk fungerer imidlertid bra.

Langsiktige målsettinger

- Det bør tilstrebes større grad av interkommunalt samarbeide om drift og samkjøring av vannforsyningsområde med sikte på bedre økonomi, kapasitetsutnyttelse og beredskap. Det må arbeides for større sikkerhet m.h.t. kvalitet og leveringsevne.
- Kontroll og veiledning vedr. utbygging og drift av vannverk bør trappes opp.
- Lekkasjesøking og planlegging med sikte på utbedring av eldre utette ledninger bør prioriteres.
- Store vannverk som benytter et av de tre hovedvassdragene som råvannskilde bør, i likhet med anleggene i Sarsborg og Moss, suppleres med aktivt kullfilter for smaksforbedring og fjerning av organiske mikroforurensninger, evt. radioaktive stoffer.

Mål i planperioden

- Driften av samtlige vannforsyningsanlegg gjennomgås og kontrolleres. Eventuelle driftsproblemer utredes med henblikk på tiltak.
- Vannverk som ennå ikke er godkjent av helsemyndighetene gjøres til gjenstand for behandling etter sunnhetsloven.
- Det etableres egen driftsoperatørforening for ansatte på vannverk.

1.5.2. Vassdragsforvaltning

I Kgl.res. av 10. mai 1985 til fylkesplanen for Østfold 1984-87 heter det i merknader til kapitlet om vann bl.a.:

"En arbeidsgruppe i Miljøverndepartementet har lagt frem en utredning om organisering og faglig opplegg for vannbruksplanlegging. Denne utredningen vil gi grunnlag for utarbeidelse av retningslinjer for vannbruksplanlegging. Departementet vil understreke betydningen av at man gjennom vannbruksplanlegging søker å bringe frem helt konkrete forslag til tiltak og virkemidler rettet mot de i det enkelte vassdrag aktuelle aktiviteter og interesser."

Det er i tråd med dette tatt initiativ til oppstartning av vannbruksplanlegging i Glomma nedstrøms Øyeren. Vassdragsforvalteren hos fylkesmannen har utarbeidet forslag til organisering av vannbruksplanarbeidet, som gjennomføres som en fylkesdelplan. Fylkeskommunen og kommunene langs Glomma deltar i prosjektet med en representant til et styringsutvalg sammensatt av politiske representanter. I tillegg vil det bli et faglig arbeidsutvalg og et fellessekretariat med deltagelse fra Planavdelingen og Miljøvern-avdelingen.

Planavdelingen vil anbefale ordningen med interkommunale vassdragsutvalg som et egnet redskap i forvaltningen av vassdragene i fylket.

Pr. i dag er følgende samarbeidsordninger aktuelle:

- Samarbeidsutvalget for Vansjø-Hobølvassdraget
- Haldenvassdragets Vassdragsforbund
- Samarbeidsutvalget for Heravassdraget
- Vannbruksplan for Glomma

Foruten ovennevnte vannbruksplanlegging i Glomma, som ventes å gå over en 3-års periode, er det i regi av vassdragsutvalgene også ønske om å få utarbeidet en strandsoneplan for Vansjø og en plan for optimal regulering av Heravassdraget. I Haldenvassdraget er det allerede gjennomført flerbruksplanlegging, og man står her på terskelen til en mer drifts-/tiltaksrettet fase.

Interkommunal vannbruksplanlegging kan gi nyttige innspill til kommunenes planlegging og samordne oppgaver og problemer som krever løsninger på tvers av kommunegrensene.

Vannbruksplanen som sådan, vil i utgangspunktet bare være retningsgivende for bruk og vern av vassdraget når det gjennomføres som en fylkesdelplan. Det er derfor av stor betydning at de forslag og tilrådninger som fremkommer gjennom planprosessen følges opp i den kommunale oversiktsplanleggingen hvor arealdelen har juridisk rettsvirkning.

2. FORURENSNING

Overordnede mål og strategier

Hovedmål

Hovedmålet er å arbeide for å redusere eksisterende forurensningsbelastninger og hindre nye forurensninger.

Ressurspolitisk er målet å verne om naturens evne til produksjon og selvfornyelse. Kjemiske og biologiske prosesser i naturen må ikke forstyrres i vesentlig grad, og et variasjonsrikt dyre- og planteliv må opprettholdes.

Velferdspolitisk er målet å sikre at forurensninger ikke skader folks helse eller går ut over trivselen.

Hovedstrategien

For å oppfylle de generelle mål må forurensningsarbeidet konsentreres om å finne mer lokalt tilpassede mål på fylkesnivå. Forurensningsarbeidet må også på fylkesnivå bygge på en rekke prinsipper, der de viktigste er følgende:

- *Forebyggende tiltak skal prioriteres.*

De viktigste forebyggende tiltak er forurensningsbeskjempelse ved kilden, gjenvinning av avfallsstoffer og planmessig areal-disponering. Forskrifter og/eller kampanjer for bruk av fosfatfrie vaskemidler og forhåndsregler for å unngå jorderosjon og overgjødning er eksempler på bruk av virkemidler som fremmer forebyggende tiltak. Det er viktig at de forurensningspolitiske målene og løsning av forurensningsproblemer innarbeides i andre sektorene, f.eks. landbrukssektoren, vegetasjonen osv. Forurensningsproblemer har nær sammenheng med arealutnyttelsen, og en del av det forebyggende arbeidet består i at dette hensynet innarbeides i alle typer arealplaner.

- *Rensetiltak skal i størst mulig grad tilpasses den lokale forurensningssituasjon.*

I stedet for landsomfattende generelle programmer for forurensningstiltak, bør det legges opp til lokale programmer for forurensningsreduksjoner i enkelte vassdrag, byområder o.l. eller for enkelte typer av forurensninger, som f.eks. fosfater, fiskeavfall o.l. Dette innebærer at innsatsen blir mere konsentrert om de mest forurensede områder eller stoffer som skaper spesielle lokale eller regionale problemer. En slik lokal tilpasning stiller større krav til kunnskaper, planleggingsmetodikk og virkemiddelbruk. Viktige stikkord i denne forbindelse er:

- * Et godt utbygget overvåkingssystem.
- * Tiltaksanalyser.
- * Kostnads-/nyttevurderinger for ulike tiltak.
- * Godt samarbeid med andre sektoretater.
- * Bedre innarbeiding i fysisk planlegging, herunder bruk av egne sektorplaner som virkemiddel. f.eks. vannbruksplaner, resipientplaner og forskjellige typer tiltaksplaner som slamplaner, gjenvinningsplaner o.l.

Felles virkemidler i forurensningsarbeidet

- Forurensningsloven med forskrifter
- Planlegging etter plan- og bygningsloven
- Faglige retningslinjer
- Tilskudds- og låneordninger
- Informasjon og veiledning
- Samarbeid med kommunene og sektormyndigheter

2.1. VANNFORURENSNING

Med vannforurensning menes forurensning av alle naturlige vannsystemer, sjø, fjorder, innsjøer, elver, bekker og grunnvann.

Det er tatt utgangspunkt i Miljøverndepartementets ideelle overordnede mål og SFTs konkrete mål mot år 2000 samt i en sammenfattende beskrivelse av forurensningssituasjonen og målsetting for de viktigste vannforekomstene i fylket.

Når det gjelder årsakene til forurensningene og andre forhold som har betydning, har en delt inn utfordringene og delmålene på følgende måte:

1. Kommunale utslipp (inkl. spredt bebyggelse, turistbedrifter, institusjoner, industri til kommunalt nett, slam, sigevann o.l.)
2. Industriutslipp
3. Landbruksforurensning (punktutslipp og jordavrenning)

Ansvar for de virkemidler som er tilgjengelige og nødvendige er fordelt på flere instanser og nivåer i forvaltningen, og ansvaret for å gjennomføre tiltakene påhviler de mange som forårsaker forurensningene. Siden man på fylkesnivå bare har ansvaret for en mindre del av virkemidlene, er man derfor i stor grad avhengig av andre instansers prioriteringer. Mens fylkesmannen f.eks. har myndighet og rår over endel virkemidler når det gjelder kommunale utslipp, har han svært begrensede virkemidler for å få gjennomført tiltak som kan redusere de store og dominerende industriutslipp, diffus avrenning fra landbruket og langtransporterte forurensninger. Siden de sistnevnte kilder preger forurensningsbildet i flere av fylkets viktige vannforekomster, sier det seg selv at våre mål helt avhenger av medvirkning fra og samarbeid med andre.

*) SFT = Statens Forurensningstilsyn

Miljøvernnavdelingens mål og prioriteringer vil i stor grad være fastlagt bl.a. av de retningslinjer som er trukket opp i St.meld. nr. 51 (1984-85) der nærmere halvparten av de prioriterte vannforekomster har direkte eller nær tilknytning til Østfold.

Oppgavene ved miljøvernnavdelingen vil i de nærmeste årene være knyttet til å administrere det relativt høye aktivitetsnivå i planperioden, og vil i hovedsak bestå av løpende saksbehandling og å følge opp de mange saker og henvendelser som skyldes de store konflikter mellom forurensning og andre brukerinteresser i vårt fylke.

2.1.1. Mål for fylkets vannforekomster/resipienter

2.1.1.1 Haldenvassdraget

Haldenvassdraget tjener som råvannskilde for Marker og Halden kommuner. Vassdraget utgjør et verdifullt friluftsområde av regional betydning og vassdraget huser en stor fiskebestand. Av hensyn til brukerinteressene må partikkelpåvirkningen så langt som mulig reduseres. Eutrofieringsutviklingen¹⁾ i Rødenessjøen må stanses og så langt mulig reverseres. For de nedre deler av vassdraget blir målet å forebygge ytterligere heving av trofinivået. Det er forøvrig behov for å bedre badevannshygien i deler av hovedvassdraget.

2.1.1.2 Glommavassdraget

Glommas hovedløp tjener som råvannskilde for Sarpsborg, Tune vannverk, Fredrikstad vannverk og Askim vannverk. Bruken av vassdraget til friluftsmål er tiltagende. Vassdraget er fiskerikt med muligheter for næringsfiske. Partikkelpåvirkningen må så langt mulig reduseres og den hygieniske badevannskvaliteten bedres.

Lyseren

Lyseren tjener som råvannskilde for Spydeberg, Skiptvet og Hobøl. Innsjøen har stor betydning som friluftsområde. Innsjøen må sikres mot ytterligere heving av trofinivået og forverring av vannhygien.

Heravassdraget

Det knytter seg ingen større brukerinteresser til Heravassdraget utover jordbruksvanning. Av hensyn til vassdragets landskaps-estetiske betydning og til vassdragets bestand av fisk og kreps, så bør partikkelpåvirkningen reduseres så langt som mulig.

Rakkestadelva

Det knytter seg ingen større brukerinteresser til Rakkestadelva enn jordbruksvanning og kraftproduksjon. Av hensyn til vassdragets landskapsestetiske betydning og til vassdragets bestand av fisk og kreps, så bør partikkelpåvirkningen reduseres så langt som mulig.

Isesjø

Isesjø tjener som råvannskilde for Skjeberg kommune. Økende betydning som friluftsområde. Innsjøen bør sikres mot eutrofiering.

¹⁾ eutrofiering = økende tilførsel av næringssalter (algeblomstring)

Tunevannet

Tunevannet er et viktig friluftsområde for Sarpsborgregionen. Innsjøen bør sikres mot ytterligere eutrofiering.

2.1.1.3 Vansjø-Hobølvassdraget

Vansjø tjener som råvannskilde for Vansjø vannverk og Rygge hovedflystasjon, og det er et stort uttak til jordvanningsanlegg. Vansjø er et av fylkets viktigste friluftsområder. Innsjøen huser en stor fiskebestand med muligheter for næringsfiske. Trofinivået og partikkelpåvirkningen bør reduseres så langt mulig. Behov for skjøtsel i form av fjerning av høyere vegetasjon i utvalgte områder.

Hobølelva

Det knytter seg idag ingen større brukerinteresser til Hobølelva. Av hensyn til vassdragets landskapsestetiske betydning og til vassdragets bestand av fisk og kreps, så bør partikkelpåvirkningen reduseres så langt mulig.

Mjør

Mjør tjener som lokalt friluftsområde. Eutrofieringsutviklingen må stanses og trofinivået reduseres.

Sæbyvannet

Sæbyvannet har betydning som lokalt friluftsområde. Innsjøen huser en stor fiskebestand. Eutrofieringsutviklingen må stanses og trofinivået reduseres. Partikkelpåvirkningen må reduseres så langt mulig.

2.1.1.4 KystområdetIddefjorden

Iddefjorden utgjør et viktig friluftsområde. Noe nærings- og sportsfiske. Vannets utseende må bedres vesentlig ved reduksjoner i utslippende av oppløst og partikulært organisk stoff. Utslippende av evt. miljøgifter må opphøre.

Hvaler/Singlefjorden

Hvaler/Singlefjorden utgjør et av landets viktigste rekreasjons- og friluftsområder. Det foregår næringsmessig kystfiske og et fiskeoppdrettsanlegg er etablert.

Vannmassene må avlastes med suspendert partikulært materiale både fra industri og landbruk. Belastningen med plantenæringsstoffer må reduseres og badevannshygiene må bedres. Utslipp av eventuelle miljøgifter må saneres.

Kyststrekningen Onsøy - Moss

Kyststrekningen Onsøy - Moss har stor betydning som friluftsområde. Det foregår et utstrakt kystfiske. Kyststrekningen må sikres mot eutrofieringseffekter og badevannshygiene må bedres i enkelte avskjermede områder.

Mossesundet

Mossesundet utgjør et viktig friluftsområde med stor gjennomfart av fritidsbåter. Utstrakt sportsfiske. Vannets utseende må bedres vesentlig ved reduksjoner i utslipp av partikulært materiale fra industri og jordbruk. Likeledes må utslipp av ligniner reduseres. Badevannshygiene må bedres.

VANSJØ-HOBØLVASSDRAGET

- V 1 MJAR
- V 2 HOBØLEVA
- V 3 SÅBYVANNET
- V 4 VANSJØ - STOREFJORDEN
- V 5 VANSJØ - VANEMFJORDEN

GLOMMAVASSDRAGET

- G 1 LYSEREN
- G 2 ØYEREN
- G 3A HÅRAVASSDRAGET
- G 3B LUNDEBYVANNET
- G 4 RAKKESTADELVA
- G 5 ISESJØ
- G 6 GLOMMA OPPSTRØMS SARPSFOSSEN
- G 7 TUNEVANNET
- G 8 VISTERFLO
- G 9 SKINNERFLO
- G 10 GLOMMA NEDSTRØMS SARPSFOSSEN

HALDENVASSDRAGET

- H 1 ØGDEREN
- H 2 SKULLERUDSJØEN
- H 3 RØDENESSJØEN
- H 4 ØYMARKSJØEN
- H 5 AREMARKSJØEN
- H 6 ASPERN
- H 7 FEMSJØEN

KYST

- K 1 MOSSESUNDET
- K 2 KYSTEN ONSØY - MOSS
- K 3 HVALER - SINGLEFJORDEN
- K 4 IDDEFJORDEN

VANN TIL SVERIGE

- S 1 RØMSJØEN

	BRUKER - INTERESSER			FORURENINGSKILDER			TILSTAND	IDEELLE MÅL						ANDRE MÅLSETTINGER						
	VANNBRUK	REKREASJON	FISKE	HUSKUTTING	INDUSTRIK	INDUSTRI	KVALITATIV BEDOMMELSE	SIKTEDYP (meter)												
								1	2	3	4	5	6		2	4	6	8	10	12
V 1	1	3	2	3	3	1	EUTROF/ HUMUSPAVIRKET													TRANSPORT AV 10 - 12.000 TONN SS/ÅR BØR REDUSERES NED TIL CA. 6.000 TONN SS/ÅR. MÅLSETTING BØR RELATERES TIL ÅRLIG SS-TRANSPORT P.G.A. UTFORTE MÅLINGER. REDUSERE FREMSTEN AV GJØNSTUMPE SEHEN. MÅLSETTING BØR RELATERES TIL ÅRLIG SS-TRANSPORT P.G.A. UTFORTE MÅLINGER. FARGETALL = 120 - 200 mg Pt/l MÅL = < 80 mg Pt/l BEDRE DE TRIVSELMESSIGE OG FISKERIBIOLOGISKE FORHOLD. UTSLIPP AV LIGNIN OG FIBER MÅ REDUSERES I BETYDELIG GRAD. BADEVANNSHYGIENEN MÅ FORBEDRES. LOKALE BEHOV FOR BEDRING AV BADEVANNSHYGIENEN. BEHOV FOR BEDRING AV BADEVANNSHYGIENEN I HELE ØRRADET. UTSLIPP AV LIGNIN OG FIBER MÅ REDUSERES I BETYDELIG GRAD. BADEVANNSHYGIENEN MÅ FORBEDRES. FØRSURINGSØRRET.
V 2	1	2	2	3	4	1	STOR PARTIKEL-PAVIRKING													
V 3	1	3	2+	2	4	1	EUTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
V 4	4	3+	2+	3	4	1	MESOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
V 5	2	3+	2+	3	4	1	EUTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
H 1	4	3	2+	2	3	1	MESOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
H 2	1	3+	2+	4	4	1	EUTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
H 3	4	3+	2+	4	3	1	MESOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
H 4	1	3+	2+	3	3	1	MESOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
H 5	1	3+	2+	2	3	1	MESOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
H 6	1	3+	2+	2	3	1	OLIGOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
H 7	4	3+	2+	2	2+	1	OLIGOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
G 1	4	4	2	2	3	0	MESOTROF/ HUMUSPAVIRKET													
G 2	4	3+	2+	3	3	2	MESOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
G 3 A	1	2	1	4	4	2	STOR PARTIKEL-PAVIRKING													
G 3 B	1	4	2	2	3	0	EUTROF													
G 4	1	2	1	3	4	2	STOR PARTIKEL-PAVIRKING													
G 5	4	2	2	2	3	0	MESOTROF/ HUMUSPAVIRKET													
G 6	4	2+	2+	3	4	2	MESOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
G 7	1	4	2	2	3	0	MESO/EUTROF													
G 8	1	2	3	3	4	3	MESOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
G 9	0	1+	2+	2	4	3	EUTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
G 10	0	3+	3	4	4	4	STOR PARTIKEL-PAVIRKING/ MILJØGIFTER													
K 1	3+	3+		4	2	4	MESOTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
K 2	3+	3+		2	2	1	OLIGO/MESOTROF													
K 3	4	4		4	4	4	MESOTROF													
K 4	2+	2		3	2	4	EUTROF/ PARTIKELPAVIRKET													
S 1	1	2+	2+	1	2	0	OLIGO/MESOTROF/ HUMUSPAVIRKET													

INNDDELING:

0 INGEN
1 LITEN
2 MODERAT
3 MARKERT
4 STOR

Eksisterende tilstand

Ideelle mål

Ideelle mål

Eksisterende tilstand

2.1.2. Kommunale utslipp

Utbygging av avløpsanlegg

På kartbilag er angitt status m.h.p. utbygging og tilknytning til kommunale avløpsanlegg i Østfold ved årsskiftet 1986/87. Av denne regionvise sammenstilling kan en bl.a. trekke ut følgende:

- Ca. 30% eller ca. 70.000 av den samlede befolkning på ca. 235.000 innbyggere, eller ca. 37% av den samlede tettstedsbefolkning på ca. 190.000 er tilknyttet "permanente" renseanlegg.
- Ca. 20% av befolkningen bor "spredt" og er ikke planlagt tilknyttet renseanlegg.
- Det er 32 renseanlegg med en samlet kapasitet på ca. 107.000 p.e.¹⁾²⁾ i drift, dvs. at ca. 70% av anleggenes kapasitet er utnyttet.
- Fordelt på ulike resipientavsnitt er situasjonen slik m.h.p. tilknytning til renseanlegg:

	Befolkning	I tettsteder	Tilkn.r.a.	%**
Haldenvassdraget*	ca. 17.400	ca. 10.800	7.000	40/65
Vansjø-Hobølvassdr.	ca. 18.000	ca. 12.000	10.500	58/87
Glomma ovenf. Sarp.	ca. 44.000	ca. 32.000	26.800	61/84
N.Glomma/Singlefj.	ca.120.000	ca. 108.000	4.000	3,3/3,7
Iddefjorden	ca. 28.000	ca. 24.000	18.000	64/75
Onsøy-Moss	ca. 38.000	ca. 33.000	12.000	31/36

* Inkl. Aurskog-Høland i Akershus

** Av h.h.v. total- og tettstedsbefolkning

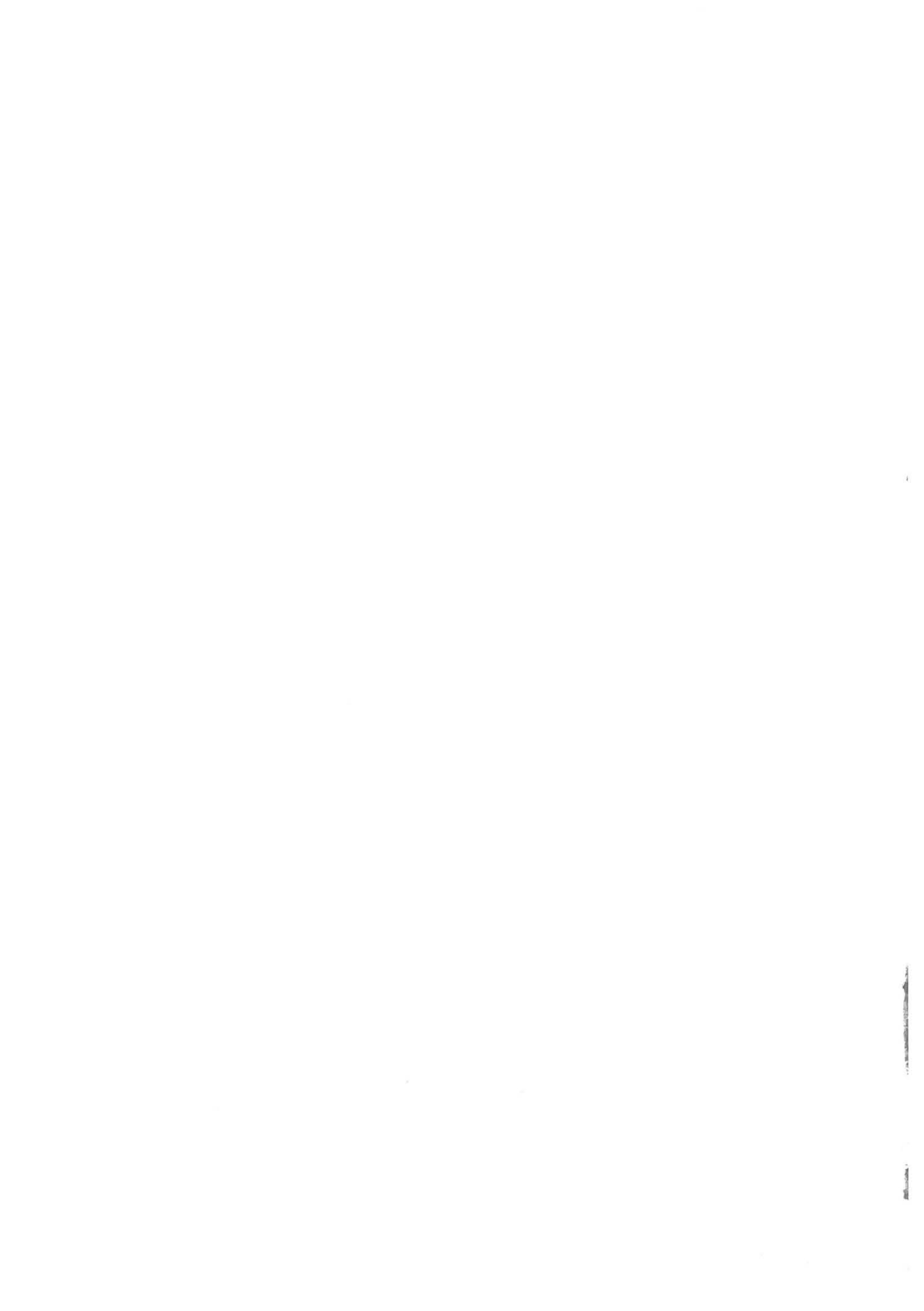
Som en vil se er en kommet relativt langt i Vansjø-Hobølvassdraget. Den noe dårlige situasjonen i Haldenvassdraget skyldes gjenstående tiltak i Aurskog-Høland kommune (Akershus). Situasjonen i Nedre Glomma og i Moss-Rygge er særlig dårlig.

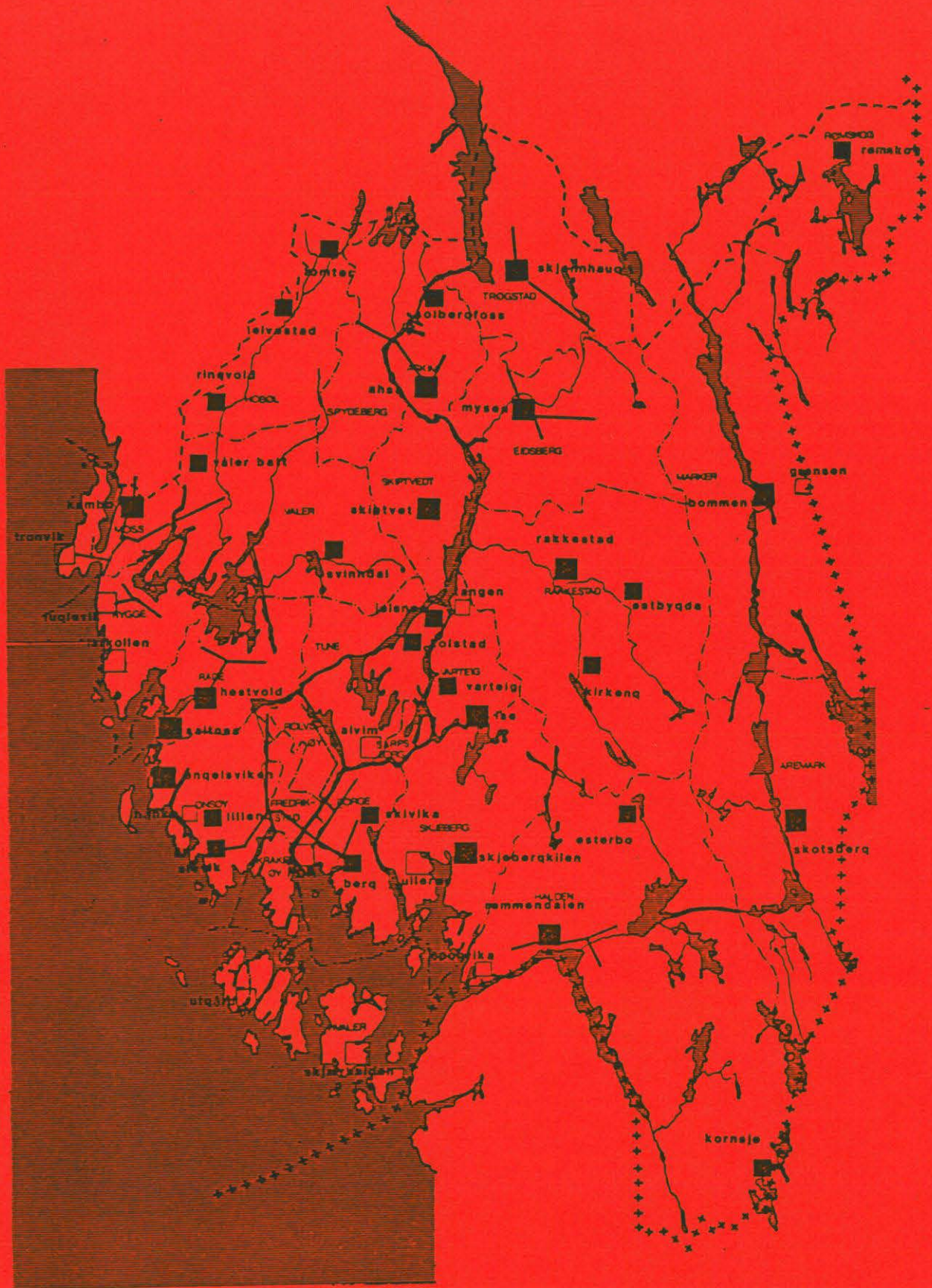
Det foreligger konkrete planer og er fastsatt vilkår som vil innebære at den samlede rensekapasitet i løpet av de nærmeste 3-4 år vil være øket til ca. 250.000 p.e., og at anleggene vil ha en tilknytning på ca. 140.000 innbyggere samt en betydelig andel av avløp fra næringsvirksomhet og industri. Hovedtyngden av dette vil skje ved utbygging av de 2 store renseanleggene i Nedre Glomma (FOA og SIA), der minimum 90% av tettstedsbebyggelsen antas tilknyttet innen 1992.

Delmål: Innen 1990 skal minimum 85% av fylkets tettstedsbefolkning være tilknyttet tilfredsstillende avløpsanlegg m.h.t. rensing og utslipp.

¹⁾ p.e. = personekvivalenter (= personer)

²⁾ resipient = mottaker (av avløp/forurensninger)

	Eksisterende renseanlegg		> 1000 Pe		< 1000Pe
	Planlagte renseanlegg				
	Eksisterende ledninger				
	Planlagte ledninger				

Fylkesmannen i Østfold
Miljøvernavdelingen

På de ulike hovedresipienter kan målsettingen være fordelt slik:

Resipient	% av tettbebyggelse tilknyttet renseanl.	
	1990	1995
Haldenvassdraget	100	
Vansjø-Hobølvassdraget	100	
Glomma ovenfor Sarp.	98	100
N.Glomma/Singlefj.	80	
Iddefjorden	95	
Kysten Onsøy-Moss	50	

Investeringer i kommunale oppryddingstiltak

Til nå er det investert ca. kr. 300 mill. i kommunale oppryddingstiltak på avløpssektoren i Østfold. Gjenstående investeringsbehov er beregnet/anslått til minimum kr. 600 mill. Mens de statlige investeringsrammer for finansieringsbistand tidligere lå på kr. 20-30 mill. pr. år, var rammen i 1986 øket til kr. 40 mill. og er øket til ialt kr. 72 mill. i 1987. I 1988 ventes rammen å bli kr. 94 mill. Det må antas at investeringsrammene etter dette vil bli trappet noe ned.

Den store økning av investeringsrammene går i hovedsak til oppryddingstiltak i Nedre Glomma. Det må arbeides for å sikre at tilgjengelige ressurser benyttes mest mulig kostnadseffektivt, bl.a. ved prioritering av tiltakene samt "riktig" og nøkternt valg av tekniske løsninger.

Tiltak:

Investeringsrammene må opprettholdes på et slikt nivå at de mål som er satt opp for utbygging av kommunale anlegg kan oppfylles. Kommunenes planer og egenfinansiering må være klare i god tid slik at rammene kan fastsettes riktig og utnyttes effektivt. Kommunenes evne til egenfinansiering må bedres, bl.a. med økning av de kommunale kloakkavgifter.

Drift av avløpsanlegg

Delmål:

- Innen 1990 skal alle kommuner ha utarbeidet saneringsplan for ledningsnett.
- I nedbørsfeltet for de prioriterte vassdrag (Vansjø-Haldenvassdr.) skal arbeidet med sanering og tilknytning være gjennomført.
- Innen 1990 - når saneringskostnadene er utredet - skal det være fastsatt frister for kommunene m.h.t. gjennomføring av øvrige saneringsplaner.
- Alle kommuner skal ha gjennomgått og revidert sine planer for drift og vedlikehold av transportsystemet. Ambisjonsnivå/krav til virkemåte må være fastsatt av forurensningsmyndighetene.
- Andelen av befolkning tilknyttet renseanlegg med karakteristikken god/tilfredsstillende, skal være øket til minimum 95%.
- Det skal være organisert et system som gjennom kontroll, veiledning, assistanse og oppfølging dels kan bidra til å oppnå målsetting, dels. kan dokumentere hvilke resultater som oppnås.

Spredt bebyggelse

Ca. 50.000 av fylkets 235.000 innbyggere bor utenfor de tettsteder som er eller planlegges knyttet til kommunalt avløpsanlegg. Dette tilsvarer ca. 16.000 husstander. Samlet representerer derfor denne gruppen betydelig belastning på våre vassdrag. Siden de første forskriftene kom i 1972 er det gitt tillatelse til ca. 3-4000 anlegg. Undersøkelser har vist at de fleste, og særlig de eldste anleggene fungerer svært dårlig. Det er sannsynlig at bare ca. 1000 av anleggene fungerer tilfredsstillende. Det er således anslagsvis 15.000 boliger som idag er uten tilfredsstillende rensing og hvor avløpet heller ikke er planlagt tilknyttet renseanlegg.

I nedbørsfeltet for enkelte av våre drikkevannskilder representerer den spredte bebyggelse en vesentlig usikkerhetsfaktor. For de mest utsatte vassdrag/drikkevannskilder bør det avklares om det er behov for å gi pålegg om rensiltak for all spredt bebyggelse eller om det evt. skal stilles krav til sanering av de deler av bebyggelsen av mer "halvspredd" karakter der fellesløsninger er mulig. Mulighetene for infiltrasjon i grunnen i Østfold er svært begrenset, og deler av fylket kan karakteriseres som pressområder. Disse to momenter illustrerer hvor vanskelig det er å begrense forurensningsbidraget fra spredt bebyggelse. Økt forurensning fra spredt bebyggelse medfører også andre samfunnsmessige ulemper - bl.a. for den kommunale økonomi.

Mål (spredt bebyggelse)

- Et langsiktig mål må være å rydde opp i avløp fra all spredt bebyggelse.
- Innen 1990 skal alle turistbedrifter og institusjoner ha ajourførte konsesjoner, og driften av avløpsanleggene skal være tilfredsstillende/god - om nødvendig med bistand fra kommunen. Rensekravene for denne typen utslipp må avklares bedre og ses i sammenheng med utvikling av mer hensiktsmessige driftssikre rensetekniske løsninger enn det som finnes på markedet idag.
- Innen 1990 skal det være avklart om det er aktuelt/nødvendig å gi pålegg om sanering/rensing av utslipp fra spredt/halvspredd bebyggelse i de mest utsatte vassdrag.
- Innen 1990 skal all bebyggelse med separate utslipp minimum ha installert slamavskillere.
- Det må være etablert hensiktsmessige rapporteringsrutiner for kommunenes bruk av forskriftene og erfaring med bruk av ulike typer avløpsanlegg/minirensanlegg.
- Kvaliteten på avløpsanlegg for denne type bebyggelse må bli bedre og det må stimuleres til utvikling av flere tekniske løsninger som bl.a. passer bedre for opprydding i eksisterende bebyggelse.

2.1.3. Industriutslipp

Utfordringer

Østfold har mange industribedrifter med store og pregende utslipp til resipientene. Vannkvaliteten i Mossesundet, Nedre Glomma, Singlefjorden/Hvalerbassenget og Iddefjorden/Ringdalsfjorden er nedsatt p.g.a. industriutslipp. Vannkvaliteten i disse resipienter er av stor betydning for store brukergrupper innen friluftsliv og næringsfiske.

Organisk stoff slippes ut i større mengder fra treforedlingsbedriftene. Miljøvernavdelingen har ikke oversikt over de reelle mengder, da tilfredsstillende målinger fortsatt mangler, men ut i fra konsesjoner, rapporter o.l. har en foretatt visse overslag. Tabellen viser omtrentlige mengder i tonn seneste år.

	KOF ¹⁾	Fiber
Borregaard	70.000	2.000
Glomma Papp	600	300
Greåker Industrier	4.000	660
Saugbrugsforeningen	34.000	4.000
M.Peterson & Søn	14.000	1.200
De-No-Fa, Lilleborg	705	
Norsk Fett og Limind.	140	
Øvrig industri	500	

Borregaard og de andre treforedlingsbedriftene utgjør en stor organisk belastning på vannmassene i estuaret. Periodevis er oksygenforholdene i Glommas munningsområde meget dårlig. I de dypere deler av Hvalerbassenget er det også oksygenmangel.

På tross av god vannutskifting er den organiske belastning tilstrekkelig stor for å gi lavt oksygeninnhold i dypvannet. Bunn-sedimentene har høyt organisk innhold o.g.a. sedimentert fiber.

Utslippene fra Saugbrugsforeningen har ført til oksygenmangel og dannelse av hydrogensulfid i nesten hele Iddefjorden/Ringdalsfjorden i vannmasser under 20 meter.

I Mossesundet hvor utslippet skjer i overflatelaget er det fiberbanker på bunnen utenfor fabrikkene. Resipienten er svært ofte misfarget.

I alle resipienter som har utslipp fra treforedlingsindustri er det nedsatt siktedyp, skumdannelse og estetisk forurensning av overflatelaget.

Jernslam fra Kronos Titan bidrar også til nedsatt sikt, nedslamming av bunnområder og brunt belegg i fjæra i Hvalerbassenget. Bløtvannsfaunaen i Glomma-estuaret er artsfattig, og det er fravær av vanlige planter og dyr i fjæra. Utslipp av jernsulfat forårsaker er visst oksygenforbruk ved oksydering av to-verdige jernforbindelser.

¹⁾ KOF = *Kjemisk Oksygen Forbruk*
(Andel av utslipp som krever oksygen til nedbryting)

Miljøgifter er påvist i vannmassene, i organismer og i sedimentene i Glomma-estuaret. Jern, titan, krom, vanadium og sink tilføres Glomma fra Kronos Titan. Surt avfall har medført fiskedød i nærområdet til bedriften. Borregaard, Saugbrugsforeningen og Greåker Industrier benytter klor som blekemiddel, noe som medfører utslipp av klororganiske forbindelser. Disse bedrifter har et samlet utslipp på totalt organisk bundet klor på omlang 420 tonn pr. år. I tillegg har Borregaard utslipp av kvikksølv.

Selv om industriutslippene er blitt redusert betydelig seneste 10-15 år er belastningen fortsatt for stor. En bedring av forholdene ved bunnen, i vannmassene og i overflatelaget betinger ytterligere reduserte utslipp fra industrien. Forurensningsmyndigheter og bedrifter står ovenfor store utfordringer når det gjelder å få kontroll over utslippene og få forurensningene ned til et nivå som ikke er til skade for miljøet.

Mål

Utslipp av lett nedbrytbart organisk stoff skal ikke forårsake vesentlige endringer av fastsittende organismer. Nedbrytingen av organisk materiale skal ikke forårsake så lavt oksygeninnhold at naturlig biologisk aktivitet hemmes. Naturlig forekommende miljøgifter reduseres til naturlige bakgrunnsverdier, og kunstig miljøgifter elimineres.

Tiltak

Det skal skaffes til veie kunnskap om bedriftenes reelle utslipp av organisk stoff og miljøgifter.

Borregaard reduserer sine utslipp av organisk stoff til 25.000 tonn KOF/år og utslipp av fiber reduseres til 1.000 tonn/år innen 1992. Saugbrugsforeningen reduserer sine utslipp av organisk stoff til 15.000 tonn KOF/år og utslipp av fiber til 500 tonn/år innen 1992. M. Peterson & Søn reduserer sine utslipp av organisk stoff til 8.500 tonn KOF/år og fiberutslipp til 500 tonn/år innen 1992. Kronos Titan stanser sine utslipp av slam og tynnsvyre innen 1990.

Større støtutslipp til resipientene skal ikke forekomme. Det skal innarbeides grundig kontroll med at bedrifter overholder sine utslippstillatelser.

2.1.4. Landbruksforurensning

2.1.4.1 Punktutslipp fra landbruket

Gjødsellagre og siloanlegg

104 husdyrbruk har mindre forurensningsproblemer, 231 husdyrbruk har mer omfattende problemer og 14 husdyrbruk har alvorlige forurensningsproblemer. Forurensningsproblemene innbefatter både utette lagre og lagre med så liten kapasitet at utkjøring av gjødsel på snø og frossen mark er uunngåelig. I tillegg er det 72 siloanlegg som må utbedres.

Drøye 70% av fylkets siloanlegg er inspisert av miljøvern-avdelingen. Miljøtilstanden varierer svært meget. 50% av anleggene har vist seg å ha lekkasjeproblemer.

Fortsatt skjer noe spredning av husdyrgjødsel på vinterstid for å hindre jordpakking og avlaste arbeidsmengden i våronna.

Halmluting. Det er registret 110 våtlutingsanlegg i fylket, men de aller fleste er ikke i bruk. Halmbehandlingen skjer nå ved tørrluting som er en forurensningsfri metode. Fra og med 1.7.88 er det forbud mot utslipp av skyllevann og svartlut, slik at halmluting ikke lenger representerer noe forurensningsproblem.

Melkerom. Forurensning fra melkerom representerer heller ikke lenger noe særlig problem etter at fosfatfrie eller -fattige vaske-midler nå er tatt i bruk.

Mål

Alle gjødsellagre og siloanlegg skal være tette i løpet av planperioden. Alle gjødsellagre skal ha tilstrekkelig kapasitet for vinterlagring av gjødsla.

Tiltak

Gjødsla skal spres like før eller i vekstsesongen. Dersom dette ikke er mulig, skal gjødsla pløyes ned etter vekstsesongen. Gjødsellagre tettes og utvides ut ifra planløsninger godkjent av Fylkelandbrukskontoret. Planleggingsarbeidet intensiveres.

2.1.4.2 Jordtap og næringsstoffavrenning fra jordbruksarealer

Den omlegging som har funnet sted i jordbruket etter siste krig har generelt vært til skade for miljøet, og spesielt når det gjelder forurensninger. Høyere produktivitet gjennom økt intensiv drift vil forsterke disse problemene, og siden nettopp dette er uttalt som landbrukets mål, må situasjonen bedømmes til å være alarmerende.

I Østfold er det særlig overgangen til korndyrking og de store arealene med åpen åker mesteparten av året som skaper problemer, med avrenning fra overflaten av jordpartikler og næringsstoffer. Bakkeplanering og sammenpakking av jorda med tunge maskiner skaper også økt erosjon. Både fosfor og nitrogen forårsaker overgjød-sling, hver for seg og trolig også i samvirke. I vassdragene vil som regel fosforet ha størst betydning, mens nitrogenet belaster kystvannet mest. Partikkeltransporten er blitt så stor at den merkes visulet, både i elve- og kystvannet.

Bruken av kunstgjød-sel har økt drastisk i etterkrigstiden, for nitrogen dreier det seg nesten om en 3-dobling. Dette har ikke bare sammenheng med avlingsøkning og nydyrking (som er i strid med jordbrukspolitiske målsettinger), men at det også foregår en betydelig overdosering - ofte opp til 30-40%. Dette resulterer i stor utvasking av gjødselstoffer til vassdragene.

Mål

Jordbruksstrukturen, driftsmåter og gjødslingspraksis må i større grad tilpasses hensyn til miljøet.

Jord- og næringsstoffutvaskingen må minst halveres.

Tiltak

Tilplanting av spesielt erosjonsutsatte arealer og strandsoner - vegetasjonsbelter (behov for forskrift).

Bruken av kunstgjødsel reduseres gjennom jordprøver og prisregulering (avgift).

2.2. AVFALL

2.2.1. Ideelle mål for avfallsbehandling

Husholdningsavfall fra hele fylket forbrennes på Øra. Avfallsplassene anvendes som deponier for blandet avfall som ikke er egnet til forbrenning. Ingen skadelige røkgassutslipp fra forbrenningsanlegget på Øra. Ingen skadelige sivevannsutslipp fra avfallsplassene. Driften av avfallsplassene skal ikke medføre estetiske eller hygieniske ulemper. Økt gjenvinning av avis- og magasin-papir, bølgepapp, jernskrap og matavfall. Innsamling av tungmetallholdige batterier.

2.2.2. Aktuelle tiltak

Miljøverndepartementet har som oppfølging av St.meld. nr. 51 bebudet program for bedring av miljøforholdene ved eksisterende avfallsanlegg. Dessverre er ikke programmet lenger en prioritert oppgave for departementet. Miljøvernavdelingen vil likevel foreslå tiltak med gjennomføringsfrister for å utnytte de muligheter fylket har til bedret avfallsbehandling og miljøforbedring.

Husholdningsavfall/annet avfall

Øra (Fr.stad)	Forbrenningsanlegget gjennomfører SFT's krav til røkgassrensning innen 1.7.92. Slagg anvendes som dekkmasse uten kontakt med lett nedbrytbart organisk materiale. Flygeaske og evt. filterkake fra våtvasker deponeres separat med oppsamling og behandling av sivevann innen 1.1.89. Utsorterings- og gjenvinningsanlegg for brennbart avfall fra blandet avfall innen 1.1.89. Oppsetting av gjerde på landsiden innen 1.1.88. Nedlegging av sivevannsledninger i eks. fylling innen interkommunalt renseanlegg tas i bruk (1.1.89). Etappe 3 i Gansrødbrukta klargjøres med tett bunn og molo og sivevannsutpumping.
------------------	--

- Gatedalen (Skjeberg) Avfallsplassen omlegges til omlastningsstasjon for husholdningsavfall og annet brennbart avfall innen 1.1.88. Fyllingen anvendes som deponi for blandet avfall som ikke er egnet til forbrenning. Separering av overvann og sigevann med overpumping til interkommunalt renseanlegg når dette settes i drift 1.1.89. Ny lagune for flytende avfall (eks. oljeholdig vann og slam) anlegges i eksisterende fyllmasse innen 1.1.88. Plante lebelter for å dempe flygeavfallsproblemer og avskjerme mot innsyn. Frist 1.1.89.
- Solgård (Moss) Avfallsplassen omlegges til omlastningsstasjon for husholdningsavfall og annet brennbart avfall innen 1.1.88. Spesielle laguner for flytende avfall anlegges i eksisterende fyllmasser innen 1.1.88.
- Stegen (Askim) Avfallsplassen omlegges til omlastningsstasjon for husholdningsavfall og annet brennbart avfall innen 1.1.89. Spesielle laguner for flytende avfall anlegges i eksisterende fyllmasser.
- Rokke (Halden) Avfallsplassen legges ned og avsluttes innen 5 år. Ny omlastningsstasjon og fylling for blandet avfall etableres med sigevannrensing.
- Kopla (Rakkestad) Flyeavfall- og luktulemper skal opphøre med bedret overdekking/kompaktering av massene. Deponering av husholdningsavfall skal opphøre innen 1991. Avfallsplassen omlegges til omlastningsstasjon for husholdningsavfall og annet brennbart avfall. Deponering av flytende avfall skal opphøre.

Spesialavfall

Renor, Aurskog, inngår i 1987 avtaler med kompetente firmaer i fylket om henting og transport. Renor utplasserer 5 containere for mottak på avfallsplassene i 1987. Mediene informeres om tiltakene som er gjort og tilbudet om mottak av spesialavfall. Næringslivet tilsendes oversikt over aktuelle firmaer med mulighet til å ta hånd som spesialavfall. Det utarbeides plan på sentralt hold for innsamling av tungmetallholdige batterier.

Oppsamlingsplasser for bilvrak

Scan Hogg Bildestruksjon, Rygge, pålegges fullføring av miljøvern-tiltak innen 1988.

Gjenvinning

For økt papir- og bølgepappgjenvinning gis Glomma Papp anledning til å samle inn returpapir ved kilden. Alle helseråd i fylket stiller krav til storkjøkken om levering av matavfall til godkjent behandlingsanlegg.

Økt ressursutnyttelse

Etablering av sorteringsanlegg på Øra for brennbart avfall og jernskrap fra kontor, forretninger og industri.
 Forhandlere av hvitvarer pålegges levering av utrangerte varer til biloppsamlingsplassene. Innkomne hvitvarer til avfallsplassene utsorteres og leveres biloppsamlingsplassene.
 Avfallsplassene skal ha mannskap som kontrollerer hvert lass som tømmes for uønsket avfall.

2.3. STØY

I dette kapittel omtales støy fra veger, flyplasser, jernbaner, skytebaner og industri. SFT kan gi en nærmere beskrivelse av de ulike støytypenes egenskaper og virkninger.

Fylkesmannen har viktige oppgaver innenfor hovedfeltet støy. Ansvaret er foreløpig begrenset til å påse at støyhensyn blir tatt tilstrekkelig hensyn til i planer som fremmes etter plan- og bygningsloven, jfr. rundskriv T-1/86. Fylkesmannen vil senere også bli tillagt myndighet til å behandle skytebanesaker i henhold til bestemmelsene i forurensningsloven.

Ut over dette har fylkesmannen i dag ikke ansvar for å fastsette mål for støytilstanden eller pålegge tiltak som kan bedre støyforholdene. Fylkesmannen skal imidlertid ha oversikt over støysituasjonen i fylket.

2.3.1. Vegtrafikkstøy

Utfordringer

Ser vi på dagens situasjon (1990) har vi følgende støyforhold på stamveiene (E6 og E18) og riksveiene:

Antall boliger med db(A) > 55 (utendørs)	9800 stk.
Antall boliger med db(A) > 60 (utendørs)	6500 stk.
og i 1994: med db(A) > 55	9590 stk.

Dette er beregninger utført av Vegkontoret i Østfold. Det er ikke utført beregninger for fylkeskommunale og kommunale veger. Det kan antas at antallet boliger langs disse veger med tilsvarende støy-nivå kan ligge like høyt. For de av boligene med støy-nivå over 60 db(A) har Vegkontoret beregnet kostnadene til støyskjerming til ca. 40.000 pr. bolig eller ca. 260 mill.kr. totalt.

Virkemidler

Behandling av vegtrafikkstøy skjer etter plan- og bygningsloven samt vegloven. Fylkesmannens tilknytning til saksbehandlingen er nærmere definert i rundskriv T-8/79 og T-1/86. Førstnevnte rundskriv er for tiden under revisjon og det foreligger et utkast som snart er klart til utsendelse fra Miljøverndepartementet.

2.3.2. Flystøy

Rygge militære flyplass forårsaker store støyplager for befolkningen i Rygge og Råde. Også deler av Våler og Moss er til tider utsatt. Rygge flystasjon er ikke konsesjonsbehandlet av SFT.

Saksbehandlingen skjer etter rundskriv T-22/84 og T-1/86.

2.3.3. Jernbanestøy

To jernbanelinjer går gjennom fylket (østre og vestre), og hovedbelastningen ligger på den vestre linjen som danner hovedforbindelsen til Sverige og kontinentet.

Rundskriv T-1/86 omhandler saksbehandlingsrutiner. Det er foreløpig ikke utarbeidet retningslinjer for dette området.

2.3.4. Bygg- og anleggsstøy

Bygge- og anleggsstøyen blir dominert av det tekniske utstyret. Begrensninger på dette feltet vil derfor i første rekke knytte seg til direkte støykrav til kompressorer, dozere, hjullastere o.l.

Virkemidler: Det kan utarbeides kommunale forskrifter om bygge- og anleggsvirksomheten, Oslo har slike ferdige. Forskriften gis i medhold av sunnhetsloven. Forøvrig kan grunnlagsmaterieell skaffes fra SFT, jfr. NOU nr. 28 (1984).

2.3.5. Industringstøy

Vi har idag ingen fullstendig oversikt over støy fra de forskjellige industrivirksomheter, men SFT har oversikt over de bedrifter som er konsesjonsbehandlet. Dette dreier seg om ny virksomhet, samt bedrifter som har hatt en vesentlig utvidelse av aktiviteten.

2.3.6. Skytestøy

Vi har idag ikke oversikt over støyforholdene ved Østfolds skytebaner, heller ikke antall og beliggenhet. SFT har i sitt arkiv de saker som er ferdigbehandlet, men de ligger arkivert under skytterlagets navn og ikke kommune- og fylkesvis. Opplysningene er derfor vanskelig tilgjengelige. Brev må derfor sendes kommunene for å få opplysninger om eksisterende skytebaner samt bruksfrekvens.

2.3.7. Støy i bolig og fritid

Av utstyr som forårsaker støy kan nevnes: motorgressklippere, motorsager, løvblåsere, modellfly, motorsport og påhengsmotorer.

2.3.8. Tiltak mot støy

(Forutsettes utarbeidet ved rullering av planen)

2.4. LUFTFORURENSNING

Utfordringer

Luftforurensningssituasjonen er ikke bare avhengig av utslippsmengder, men også av luftresipientens fortynningsevne. Forurensningskonsentrasjonene kan derved variere sterkt innen et snevert geografisk område avhengig av lokale utslipp og variasjoner i topografi og værforhold. Luftforurensninger arter seg altså forskjellige alt ettersom en befinner seg nær industri, boliger, åpent landskap eller trafikkerte gater.

Forurensningssituasjonen er alvorligst i Sarpsborg/Fredrikstad-området hvor det er stor industrivirksomhet, boligtetthet og trafikkstøy. Selv om luftkvaliteten er vesentlig forbedret siste 20 år, utgjør luftens innhold av SO_2 , sot, støv og lukkestoffer fortsatt et betydelig problem. Det er industriens utslipp som gir de største bidrag til SO_2 - og sotsnivående, mens veitrafikken gir store trivselsulemper i form av lukt og nedsmussing.

I Sarpsborg står Borregaard i en særstilling når det gjelder utslipp av SO_2 . Bedriftens utslipp utgjør hele 60% av de totale SO_2 -utslipp i Sarpsborg/Fredrikstad-området. Utslipet fra bedriftens fyrhus skjer via en høy skorstein og påvirker lokalmiljøet eller målestasjonene lite. Men utslippene i lav høyde fra fabrikkområdene er av stor betydning for nærmiljøet. Målestasjonen tett inntil bedriften viser hyppige og uregelmessige overskridelser av grenseverdiene for SO_2 . Det har dog vært forbedringer siden 1979 p.g.a. lavere oljeforbruk, og situasjonen synes ytterligere forbedret etter 1985 da nye forskrifter om 1% svovelinhold i olje ble innført. Mindre fyringsanlegg i Sarpsborg med utslipp i lav høyde, gir også et vesentlig bidrag til SO_2 -konsentrasjonen i byens sentrum. SO_2 -konsentrasjonene i byen ligger på et forholdsvis høyt nivå med hyppige overskridelser av anbefalte grenseverdier for mulige helsevirkninger.

Høye SO_2 -konsentrasjoner i luft bidrar også til økt korrosjon på metaller. Korrosjonshastigheten nær Borregard er 2-3 ganger høyere enn i sentrum av Sarpsborg eller Fredrikstad. Det er utført beregninger som viser at korrosjonsskader som følge av SO_2 -utslipp beløper seg til 5-7 mill.kr. årlig i Sarpsborg/Fredrikstad-området.

I Fredrikstad foretas målinger i en sterkt trafikkert gate. Det er ingen større industriutslipp i umiddelbar nærhet, slik at stasjonen påvirkes vesentlig av biltrafikk og mindre fyringsanlegg for oppvarming. SO_2 -konsentrasjonene har vist en jevn nedgang siste tiår. Sotverdiene har vært forholdsvis stabile, mens bly har vist markert nedgang. De høyest målte NO_2 -konsentrasjonene er opp mot et utilfredsstillende nivå, men synes ikke å være noe stort helsemessig problem. Det er også målt hyppige overskridelser av grenseverdien for CO i Fredrikstad sentrum.

Halden har i vintersesongen ofte overskridelser av grenseverdier for SO_2 . Det er først og fremst Saugbrugsforeningens utslipp som er hovedårsaken til de uregelmessige overskridelser. Dog har forbedringer ved bedriften i form av rens tiltak og høyere skorstein medført nedgang i årsmiddelverdiene. Verdier av øvrige forurensende komponenter anses som lave, unntatt helt lokale problemer eksempelvis i trafikkknutepunkter.

I Moss ble det foretatt målinger av luftkvaliteten på 1970-tallet. Målingene viste ingen foruroligende forurensningsnivåer og har opphørt. Utslippene av SO_2 og luktstoffer fra M. Peterson & Søn er redusert betydelig og skal fortsatt reduseres. Fra Elkem-Rockwool kan det fortsatt forekomme støvnedfall. Noen gater i boligområder har svært stor biltrafikk hvor avgasser, sot og støv er til stor plage.

Det er altså i Sarpsborg/Fredrikstad-området at luftkvaliteten er dårligst og at forurensningsomfanget er størst. Spredningsforhold og bosetting medfører luftforurensninger som kan gi helseproblemer for en stor andel av befolkningen. 40.000 personer blir utsatt for SO_2 -konsentrasjoner høyere enn anbefalt grenseverdi. 50.000 personer plages med lukt, og anslagsvis 30.000 plages med støv og nedsmussing vesentlig fra biltrafikk. Biltrafikken gir også utslipp av sot, NO_2 og CO i konsentrasjoner over grenseverdi for noen tusener. Redusert blyinnhold i bensin har medført av blykonsentrasjonen i luft har gått ned og ligger under grenserverdien.

Med hensyn til utviklingen framover forventer en at luftforurensningen fram til år 2000 vil bli uendret, derfor det ikke iverksettes tiltak utover det som allerede er besluttet. Enkelte større industriutslipp vil bli redusert, men industrien vil fremdeles være en dominerende kilde. En forventer ingen nedgang i bruk av fyringsolje, svovelinnholdet vil øke noe og ligge helt opptil maksimumskravet på 1%. Resultatet blir at ikke industrielle fyringsanlegg og vedfyring vil gi et større bidrag enn i dag.

Vegtrafikken vil øke de nærmeste år. Innføring av avgassrensing vil redusere utslippene noe, men støv, støv, nedsmussing vil bli en stadig større plage.

Mål

Utslippene til luft bringes ned under de anbefalte grenseverdier fra Statens Forurensningstilsyn.

Tiltak

Borregaard fortsetter samarbeidet med helserådet og kartlegging av småutslipp og lekkasjer, og gjennomfører gradvis kontroll over disse.

I 1987 gjennomføres det i regi av SFT en tiltaksanalyse (12 aktuelle typer) for å redusere forurensningssituasjonen i Nedre Glomma-regionen ytterligere. Miljøvern avdelingen deltar i styringsgruppen.

